תלמוד בבלי · אחרונים · פני יהושע

פני יהושע על חולין

רבי יעקב יהושע פלק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני יהושע על חולין

רבי יעקב יהושע פלק

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-יהושע-על-חולין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 7
דף ג. 7
דף ג: 8
דף ד. 12
דף ד: 13
דף ה. 16
דף ה: 20
דף ו. 27
דף ח. 31
דף ט. 32
דף ט: 33
דף י. 38
דף י: 45

דף ב.

במשנה הכל שוחטין ושחיטתן כשירה חוץ מחרש שוטה וקטן וכו' וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה. מבואר בפשיטות מלשון המשנה דדוקא בחרש שוטה וקטן וכל הנך דאתי מריבוייא דהכל הוא דבעינן אחרים רואין אותן להתיר לאכול משחיטתן משא"כ באותן שכשרין לשחוט לכתחלה שחיטתן כשרה לכל ואוכלין משחיטתן אף על פי שאין אחרים עומדין על גבן ואף על גב דקיימא לן בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת כדאיתא ד"ה לקמן וקיימא לן נמי בריש פרק האשה רבה דכל היכא דאיתחזק איסורא עד אחד לא מהימן ובעינן תרי ומשמע בפשיטות מלשון כל הפוסקים דאפילו מדאורייתא בעינן תרי כמו בדבר שבערוה כדמשמע להדיא בריש פרק האשה שהלכה דמדמה הש"ס טבל והקדש וקונמות לדבר שבערוה להך מילתא כיון דאיתחזק איסורא והכי משמע נמי בריש גיטין אלא שכבר כתבו רש"י ותוספות דמה שסומכין על השוחט ממעשים בכל יום ולא בעינן עומדין על גביו אע"ג דאיתחזק איסורא היינו משום שבידו לתקן ועיין שם בתוספות דאפילו היכא שאין בידו לתקנו עכשיו ואפילו היכא שכבר נחתך כל הראש ואין בית השחיטה ניכר ולא שייך לומר רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אפילו הכי השוחט נאמן מהאי טעמא שכבר היה בידו ומסקו דסמכו אפילו על נשים שאמרו שנשחט על ידי שוחט מומחה דאף על גב דהנשים אין בידם אפילו הכי כיון שבידם ללמוד או לשכור שוחט משום הכי שפיר קרינן בהו כל שבידו נאמן:

ומה שיש לדקדק על לשון רש"י והתוספות מסוגית הש"ס ריש פרק האשה רבה ומכמה סוגיות דלא משמע הכי כבר כתבתי באריכות בסוגיא דריש גיטין בלשון רש"י ותוספות ובפרק הניזקין בסוגיא דכהנים שפיגלו ובסוגיא דקדושין פרק האומר גבי קדשתי את בתי ושם כתבתי ליישב שיטת רש"י ותוספות בזה עיין שם שהעליתי שדברי תוספות בריש גיטין במה שרוצין ליישב המנהג ממעשים בכל יום לענין שחיטה משום דבידו אתינן עלה נראין דחוקים ביותר אלא שלעניית דעתי לולי דברי הקדמונים היה נראה לי ליישב המנהג בפשיטות על פי מה שהעליתי בפרק האומר דף ס"ג ודף ס"ה דהא דקיימא לן דהיכא דאיתחזק איסורא בעינן תרי וחד לא מהימן היינו דוקא היכא דהך חזקה דאיסורא לא איתרע כלל שלולי דברי העד היה דבר ברור כודאי איסור כגון בטבל וקונמות והקדש דמייתי הש"ס בפרק האשה רבה דאחד לא מהימן והיינו מהאי טעמא גופא שלולי דברי העד היה הדבר מוחזק בודאי והוי דומי' דהאשה שהלך בעלה למדינת הים שמדאוריית' עד אחד לא מהימן כשאומר שמת בעלה אלא דחכמים הקילו משום

עיגונא וסמכו על הא דאיתתא דייקא ומינסבא והיינו נמי מהאי טעמא גופא כיון שלולי דברי העד לא היה שם מקום ספק כיון שבעלה בחזקת קיים והאשה בחזקת אשת איש עד שאם זינתה תיהרג מה שאין כן הכא לענין שחיטה דמעשים בכל יום שסומכין אפילו על נער או נערה שהולכין לשחוט ואומרין שנשחט ע"פ שוחט מומחה ולא אמרינן כיון דאיתחזק איסורא בעינן תרי הא ודאי ליתא כיון דאפילו בלא דברי עדותן כבר איתרע לה חזקת איסור טובא ומידי ספק לא יצאה אם נשחט כהוגן או נתנבלה ואם כן הוי ליה כחתיכה ספק חלב ספק שומן דקיימא לן בפשיטות דעד אחד נאמן בהם כנ"ל נכון בעזה"י בלי שום גמגום. ומה שהוצרכתי לכפול הדברים ולהאריך כאן היינו לפי מה שראיתי בהגהת אשר"י בשמעתין בשם הא"ז והמרדכי שהקשו הרבה בדבר זה ליישב המנהג היאך נאמין לשוחט אפילו אם אינו אוכל עמהם וכל שכן במי שנתארח אצל שום אדם ובעל הבית אינו אוכל עמהם ואינו רואה מקום בית השחיטה והיאך נסמוך על עד אחד שמא בעל הבית הרגו בקופיץ והא"ז הניחה בקושיא ולא תירץ כלום אלא שכתבו בשם הרא"ם שחולק מסברא דנפשיה דהא דאין ע"א נאמן היכא דאיתחזק איסורא היינו באנשים ריקים ופוחזים כו' אבל בעד מהימן וכשר סמכינן עליה ולכאורה יש לתמוה ע"פ קדוש של רא"ם שיאמר דבר זה לא מיבעיא למאי דקיימא לן דהא דע"א לא מהימן היכא דאיתחזק איסורא היינו מקרא דלא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת ילפינן לה כי היכי דלא מהימן לאיסור כל שכן להתיר אם כן מילתא דפשיטא הוא שאין סברא לחלק בין סתם אנשים ובין כשרים ומומחין דמקרא מלא דיבר הכתוב אלא אפילו אם נדחוק לומר דהרא"ם סובר דהא דעד אחד לא מהימן באיתחזק איסורא אינו אלא מדרבנן כמו שעלה על דעת הרשב"א ז"ל בחידושיו בריש פרק האשה רבה בתחילת השקלא וטריא בסוגית הגמרא דהתם אלא שלבסוף האריך הרבה בדבר ומפרש כל הסוגי' כפשטיה דבכל איסורין היכא דאיתחזק איסורא מדאורייתא חד לא מהימן ומהאי טעמא מסיק בסוף דבריו לענין פסק הלכה למי שמצא תרנגולת שחוטה במקום שיש לחוש לתרנגולת נבלה אין ע"א נאמן כיון שאינו בידו ולא היה בידו שום פעם והיינו כפי' ר"ת ועוד דאפילו אם נאמר דהרא"ם מפרש דבשאר איסורין שאינן דבר ערוה לא הוי אלא מדרבנן אפילו הכי סברא דחוקה מאד לומר לחלק בענין זה בין סתם אנשים לאנשים כשרים כיון שדבר כזה לא מצאנו לו שום שורש בסוגית הש"ס ומאן פליג ועוד דאם כן תיקשי ליה משחיטת מומר אמאי כשר על ידי בדיקת סכין כיון דאין לך רשע גדול מזה היאך נאמין בעיקר האיסור לומר ששחט והרבה יש לי להאריך בדברי הרא"ם וגם בדברי רבי' ברוך שהביא הגהת אשר"י והובא גם כן בספר ים של שלמה:

בתוספות בדיבור המתחיל הכל שוחטין כתוב בהלכות א"י דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות ואין נראה דאפילו במוקדשים שוחטות לכתחלה כו' עס"ה. ולכאורה היה נראה לי ליישב שיטת הלכות א"י בזה דעיקר הטעם לאסור שחיטה בנשים מפני שדעתן קלות כוונתן בזה כיון שדעתן קלות לא מהימני ולא סמכינן אבדיקת סכין דידהו דכיון דבדיקת סכין טירחא גדולה הוא כדאמרינן לקמן גבי שחיטת מומר דמיטרח לא טרח ובריש פרק קמא דפסחים ובכמה דוכתי אמרינן להדיא דכל מידי דאית בהו טירחא אשה לא מהימנא וכמבואר בפוסקים אם כן לפי זה שפיר מצינן למימר דנהי דמדינא דגמרא נשים שוחטות לכתחלה אפילו במוקדשים היינו משום דבימי חכמי המשנה וגמרא היו צריכין להראות סכין לחכם כדאיתא לקמן בגמרא דף ט' דהא דאמר ר"ש דשיעור שהיי' כדי ביקור היינו כדי ביקור חכם ופי רש"י אבדיקת סכין קאי וכל שכן לענין שחיטת קדשים דכמה ממונים היו שם על לשכות בית החליפות לצורך בדיקת הסכינים מה שאין כן האידנא דאין מראין סכין לחכם שמחלו חכמים על כבודם ואם כן חזר הדין לסיני דאין הנשים נאמנות כך היה נ"ל לכאורה אלא שמצאתי בחידושי הרשב"א שכתב להדיא דנשים שוחטות לכתחלה ונאמנין על בדיקת הסכין ולפ"ז צריך לחלק בין טירחת בדיקת סכין לשאר טירחות וכן כתב ים של שלמה ונראה דהא דפשיטא להו הכי היינו מאותן הראיות עצמן מההיא דזבחים ולמאי דפרישית אין ראיה זו מוכרחת. מיהו לכאורה נראה להביא ראיה לסברתם דאי סלקא דעתך דנשים לא מהימני בבדיקת סכין בזמן שהיו מראין סכינן לחכם אם כן תיקשי האיך סמכינן עלייהו בהך בדיקה דלאחר שחיטה שאין צריך ביקור חכם כדאיתא לקמן להדיא בגמרא אלא דלפי עניית דעתי משום הא נמי לא איריא דשפיר מצינן למימר דהך בדיקה דלאחר שחיטה לית בה טירחא כל כך לפי מה שאבאר לקמן דהך בדיקה לא בעי אבישרא ואטופרי ואתלת רוחתא עיין שם וצ"ע:

שם בדיבור המתחיל התם כדקתני טעמא פי' בקו' כו' ולשון כדקתני טעמא לא משמע כפירושו כו' עס"ה עיין בחדושי הרשב"א ובספר מג"ש למ"ז ז"ל אמנם לפי עניות דעתי בלאו הכי יש ליישב פי רש"י דודאי לענין תמורה דהדין שוה בכל האדם דלכתחלה אין להמיר ומקרא מלא הוא משום הכי הוי שפיר נתינת טעם לעקור לישנא דרישא כיון דאי אפשר לומר כן דאיירי לכתחלה והיינו כדקתני לא שהאדם רשאי להמיר מה שאין כן הכא לא הוי ליה למיתני בלשון הכל כיון דודאי דעיקר שחיטה דכתיבי באורייתא וזבחת מבקרך ומצאנך היינו לכתחלה ואם כן איכא למיטעי ולומר דהא דאתי מריבוייא דהכל נמי שייך לכתחלה מש"ה שפיר מקשה רישא אסיפא:

דף ב:

אמר רבה בר עולא הכי קתני הכל שוחטין אפילו טמא בחולין וכו' ובמוקדשין לא ישחוט שמא יגע בבשר כו' והקשה בתוס' בשם רבינו אפרים היאך יתכן שתהא הסכין ארוכה כל כך מהר הבית עד עזרת ישראל וכו' ותירצו בכמה פנים ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב בפשיטות דהא דקאמר ובמוקדשים היינו בקרבנות ציבור וסבירא ליה לרבה בר עולא שטומאת מת הותרה בציבור וסבירא לי' כהאי לישנא בפרק קמא דיומא דאפילו היכא דאיכא טהורין וטמאין בההי' בית אב טמאין נמי עבדי אפילו הכי לא ישחוט שמא יגע בבשר דלענין בשר אין חילוק בין טומאת מת לשאר טומאות מיהו לענין שרץ שפיר הוצרכנו לתירוצים של התוספות מכל מקום נראה דהא דדחיק הש"ס לאוקמי בטומאת מת וכגון שבדק קרומית של קנה ולכאורה יש לתמוה מאי דוחקי לאוקמי בטומאת מת בפשיטות הוי מצי לאוקמי בכל הטמאים לבר מטומאת מת ולמאי דפרישית אתי שפיר:

דף ג.

בגמרא אמר רבא ויוצא ונכנס לכתחלה לא והתנן המניח כו' אלא מהכא אין השומר כו' וקשיא לי טובא במאי פשיטא ליה לרבא לאקשויי לאביי לענין יוצא ונכנס מהאי דיין נסך ואכתי מי דמי דהא סתם יינם אינו אלא מדרבנן משום הכי מקילינן ביוצא ונכנס מה שאין כן לענין שחיטה דעיקר חששא הוא משום איסור דאורייתא דלא שחיט שפיר משום הכי לא מהני יוצא ונכנס לאביי ועוד דהתם גבי יין איכא חזקת היתר ואינו אלא חששא בעלמא משא"כ גבי שחיטה אדרבה הא אמרינן לקמן בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת מיהו הא דלא קשיא לי אהא דמסיק רבא אהך קושיא דלקושטא דמילתא איכא לאוקמי מתניתין דהכל שוחטין לכתחלה לאתויי כותי יוצא ונכנס דאפשר דרבא בלאו הכי מסברא דנפשיה פשיטא ליה הך מילתא דיש לסמוך בשחיטה על כותי יוצא ונכנס היינו משום דהוי כמלתא דעבידא לגלויי כיון דישראל יוצא ונכנס מירתת הכותי שמא יחתוך כזית בשר ויתן לו וכל שכן דאתי שפיר למאי דמסקינן לקמן בשמעתין דרבא אליבא דנפשי' מוקי למתניתין דהכל שוחטין לאתויי ישראל מומר אוכל נבילות והכל שוחטין דסיפא מפרש דהיינו לאתויי כותי אם כן תו ליכא לאוקמי הכל שוחטין דסיפא היינו בישראל עומד על גביו כיון דקתני בסיפא דרישא וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה ועלה קתני הכל שוחטין לכתחלה לאתויי כותי על כרחך משמע באין אחרים רואין אותם והיינו על כרחך ביוצא ונכנס לחוד ומהאי טעמא דפרישית אלא דאכתי בהא דמקשה רבא לאביי הקושיא במקומה עומדת ונ"ל ליישב

דלקושטא דמילתא רישא דמתניתין נמי לא משמע ליה לרבא כלל לאוקמי ריבוי' דהכל שוחטין לאתויי כותי בישראל עומד על גביו דמדקתני בסיפא חוץ מחרש שוטה וקטן ועלה קתני וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן מכלל דרישא באין אחרים רואין אותן מיהו אי לאו דמייתי רבא הך מתניתין דיין נסך הוי אמינא דאין שום סברא לומר דיוצא ונכנס מהני כלל דהא לאביי אמרינן לקמן דיוצא ונכנס בא ומצאו קרי ליה מה שאין כן לבתר דאשכחן דיוצא ונכנס מהני מיהת במילתא דרבנן שפיר משמע ליה לרבא מדיוקא דמתניתין ומסברא דמירתת שמא יחתוך כזית בשר ונותן דיוצא ונכנס אפילו לכתחלה שוחט כן נ"ל נכון ועיין מה שאכתוב עוד בזה לקמן בהא דקאמר לדבריו דאביי קאמר וליה לא ס"ל:

בתוספות בדיבור המתחיל אבל בא ומצאו כו' וא"ת כיון דרבא מדמה שחיטה ליין נסך בא ומצאו לישתרי בלא חותך כזית בשר כו' עד סוף הדיבור ולכאורה יש לתמוה טובא דאכתי אפילו למאי דמדמה רבא שחיטה ליין נסך אפילו הכי היאך אפשר לומר דבא ומצאו לישתרי בלא חותך כזית בשר דהא בכולה סוגיא דלקמן בשמעתין ובפרק קמא דגיטין ובכמה דוכתי משמע בפשיטות דאליבא דכולי עלמא הכותים חשודים על לפני עור ונהי במאי דאמר רבא ויוצא ונכנס מותר לכתחילה ליכא לאקשויי כה"ג דבהא מצינן מימר דלקושטא דמילתא משמע ליה לרבא דהיכא דמירתת תו ליכא למיחש למידי מה שאין כן בבא ומצאו ודאי קשה. ויש ליישב בדוחק דסברת התוספות דכיון דמדמה רבא שחיטה ליין נסך אלמא דרבא לית ליה האי סברא דלת"ק ורבי שמעון בן גמליאל דמצת כותים אין הכי נמי דכותים לא חשידי אלפני עור היכא דאחזיקו מיהו למאי דפרישית בסמוך בלאו הכי אין מקום לקושית התוספות דעיקר סברא דמירתת היינו שמתיירא שמא יחתוך לו כזית בשר ועיין מה שאכתוב לקמן בזה:

דף ג:

אמר רבא מומר אוכל נבלות לתיאבון בודק סכין ונותן לו. אף על גב דמדינא דגמרא אפילו כשר שבכשרים השוחט היה צריך להראות סכינו לחכם. מכל מקום השוחט בעצמו היה נאמן בכך לומר שכבר הראה סכינו לחכם משום דעיקר התקנה לא היה אלא משום כבודו של חכם מה שאין כן במומר בכל ענין אינו נאמן על כך ועוד נראה דעיקר מימרא דרבא היינו לענין דיעבד שאם לא בדק אסור לאכול לגמרי משחיטתו ואין לו תקנה אלא על ידי שבודק סכין ומראה לחכם ונותן לו ואף על גב דאינו אוכל אלא לתיאבון אפ"ה מטרח לא טרח כדאיתא לקמן:

בתוספות בודק סכין כו' אבל כותי יש לו דין אחר דבישראל יוצא ונכנס לא בעי בדיקת סכין דמירתת דלא מצינו בשום מקום גבי כותי שיהיה צריך בדיקת סכין כו' עכ"ל. ואף שאיני כדאי מכל מקום תורה היא וללמו' אני צריך דמאי סברא יש לומר דכותי יהא נאמן על בדיקת סכין. לא מיבעיא לשיטת הרמב"ם ז"ל דאפילו במומר לדבר אחד משארי עבירות צריך בדיקת סכין אם כן כל שכן דכותי דחשיד על כמה עבירות דלא כתיבי ולא אחזיקו. אלא אפילו לשיטת החולקים במומר לאחד משארי עבירות. אפילו הכי נראה דבכותי מודו דהא בדיקת סכין לא כתיבא ומאן יימר נמי דאחזיקו. והנראה בזה דפשיטא להו להתוספות הכי מדלא מצינו בשום דוכתא. ולפי עניות דעתי דבריהם בזה יותר תמוהים דהא עיקר דין כותים לענין שחיטה בדיני בדיקת סכין עיקר מקומו בסוגיא דשמעתין באוקימתא דאביי ורבא ולקמן בסמוך דתנו רבנן שחיטת כותי מותר' במה דברים אמורים בישראל עומד על גביו כו' ואביי דייק מרישא ורבא דייק מסיפא ואם כן לפי זה הא ודאי מלישנא דברייתא ואוקימתא דאביי דייק מרישא ודאי לא שמעינן מידי לענין בדיקת סכין דאדרבה פשטא דלישנא דקאמר במה דברים אמורים כשישראל עומד על גביו אכולה מילתא קאי שצריך לידע גם כן שהסכין בדוק או שהראה חכם. דאטו מי גרע האי לישנא מלישנא דמתניתין דקתני וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה ועל כרחך אירי באחרים רואין שהסכין יפה או שהראה לחכם דהא ודאי חרש שוטה וקטן לא מהימנו על בדיקת סכין. אם כן ממילא דה"ה להאי דהכא בלישנא דישראל עומד על גביו דעדיף טפי מאחרים רואין אותו כדאיתא לקמן. ולפי זה ממילא אליבא דרבא נמי דדייק מסיפא דקאמר דיוצא ונכנס כעומד על גביו דמי. על כרחך אירי נמי בכה"ג שהסכין בדוק ולפי עניות דעתי צריך עיון טובא לישב הלשון של התוספות בזה וגם הלשון של הרא"ש שנמשך אחר דברי התוספות וכמו שכתבתי מבואר להדיא בלשון הריטב"א ז"ל בחידושיו שכתב בפשיטות דכותי צריך בדיק' סכין עיין שם. ומה שהוצרכתי להאריך בזה אף על גב דלא נפקא מיניה מידי לדינא שהרי גזרו על כותים ועשאום כעובדי כוכבים גמורים. אפילו הכי נפקא מיניה טובא לפי מה שכתוב בשלחן ערוך סימן ב' דצדוקים ובייתוסים בזמן הזה דינם ככותים קודם גזירה ואסור לאכול משחיטתן אלא אם כן אחרים רואין אותן וגם יבדוק להם הסכין. ורמ"א בהג"ה לא השיג עליו כלום אלא הש"ך כתב על זה ותימא מנין לו זה והביא לשון דברי תוספות דהכא שכתבו להדיא דלא כשלחן ערוך:

ולמאי דפרישית אין כאן מקום תימא כלל. ומכל שכן לפי מה שכתב שם השלחן ערוך בסימן הנזכר דלהרמב"ם אפילו במומר לאחד משארי עבירות צריך בדיקת סכין ועל זה

לא כתב הש"ך כלום אם כן פשיטא טובא דעל כל פנים בכותים קודם גזירה וכל שכן בצדוקים ובייתוסים בזמן הזה צריכין בדיקת סכין דהא חשידי לכמה וכמה עבירות. ואי מהאי טעמא דמרתת שכתבו התוספות אטו משום דנשתרש בחטא ופקר טפי נאמין לו ביותר ממומר לאחד משארי עבירות וכה"ג מיחזי כחוכא ואטלול' נמצא למידין מיהו דפסק השלחן ערוך עולה יפה ואין להקל כלל בדבר. ובחנם תמהו עליו הש"ך ובעל לחם חמודות ומה שיש לדקדק עוד בזה אבאר בסמוך בשילהי שמעתין:

בד"ה דליתא קמן דליבדקיה תימא דמשמע הא איתא קמן כו' אף על גב דאחרים רואין אותו ולקמן בפירקין גבי הא דמר ר"נ כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה נראה דמה שכתב דמשמע הא איתא קמן אין שחיטתו כשרה דהיינו מדדחיק לאוקמי דליתא קמן דנבדקיה עדיפא הוי ליה למימר דאיתא קמן ולא ידע אפילו הכי כשרה אלא על כרחך דאיתא קמן ולא ידע אין שחיטתו כשרה וכן כתב מהרש"א ז"ל אלא דלפי זה אין המשמעות מוכרח' דאיכא למימר דהא דלא מוקי סיפא דמתניתין בדאיתא קמן ולא ידע דאם כן לא הוי סיפא דומיא דרישא דמדיוקא דרישא דאמר הכל שוחטין לכתחלה במה דברים אמורים ביודעין שהוא מומחה אבל אין יודעין בו לכתחלה לא ישחוט ואם שחט בודקין אותו והיינו בהאי גברא גופא שאין יודעין בו. ומדקתני עלה וכולן לא מצינן לאוקמי דאיירי בדאיתא קמן ולא ידע דבהא לא איירי מתניתין כלל. וכעין זה כתב מ"ז ז"ל אלא דאפשר ליישב לשון התוספות דכוונתן במה שכתבו דמשמע היינו נמי מדקאמר ואם שחט בודקין אותו היינו על כרחך אם אינו יודע אסור לאכול משחיטתו. וכן כתב מוהר"ם ז"ל בחידושיו בכוונת התוספות. אלא דלפי עניית דעתי משום הא נמי לא אירי' דאיכא למימר דלרבינא נהי דלית ליה דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן היינו משום דחייש למיעוט המצוי. ועוד דרבינא אזיל לטעמא דשמעתין בבכורות דרובא דתלי' במעשה לא הוי רובא. ואם כן הכי נמי כיון דאי אפשר לידע הלכות שחיטה אם לא שכבר למד אם כן אין לך מעשה גדול מזה (ועיין בתשובת הב"ח סימן א') ואם כן לפי זה שפיר מצינן למימר במי שנסתפק בו תחילה אם יודע הלכות שחיטה אם לאו בוודאי לכתחלה צריך לבדוק אותו שמא הוא מהמיעוט ואם בדקו אותו ונמצא דלא ידע ודאי שחיטתו פסולה שהרי נתברר שהוא מן המיעוט ובכה"ג ודאי לא מהני במה שאחרים רואין אותו דכיון דבשעת שחיטה היה אצלם הדבר בספק לא רמי עלייהו למידק שפיר לפי שסומכין ארוב מצויין ואהא משני שפיר דאיירי בדליתא קמן וא"כ אם אחרים רואין אותו מודה רבינא דשחיטתו כשירה כיון דאיכא תרתי לטיבותא חדא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם. ואם תמצא לומר שהוא מן המיעוט הא אחרים רואין אותו ורוב העומדים אצל

שחיטה דייקו שפיר ולתרי מיעוטי לא חיישינן. כן נ"ל נכון ליישב סוגית ההלכה דלא תקשי קושית התוספות ולפי עניית דעתי בלאו הכי דברי תוספות תמוהים דבמאי דבעי למימר דבדאית' קמן ולא ידע לא מהני אחרים רואין אותו אטו מי גרע מחרש שוטה וקטן דודאי לא גמירי ואפילו הכי כשר באחרים רואין אותם ולמאי דפרישית אתי שפיר דכיון דידעי' בהו דלא גמירי ודאי אחרים הרואין אותן דייקי שפיר ודו"ק:

בגמרא כולהו כרבינא לא אמרי להך לישנא דאמר מומחין אין וכו' רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם. ואע"ג דבכמה דוכתי משמע דקיימא לן כרבינא דאמר בבכורות דרוב' דתליא במעשה לא הוי רובא וכמו שכתבתי בסמוך והכא נמי רובא דתליא במעשה היא מ"מ יש לומר דסתמא דתלמודא סבר דשאני הכא דהא אנן לא אמרינן דרוב ישראלים מומחין הם אלא דרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הם והיינו משום דאפילו מיעוטא דמיעוטא לא אשכחן שמצוין אצל שחיטה אם לא שכבר למד הלכות שחיטה וכן נראה מכמה פוסקים דאפילו ר"מ דחייש למיעוטא מודה בכה"ג מיהו רבינא גופא ללישנא קמא שפיר מצינן למימר דאפילו בכה"ג הוי רובא דתלי' במעשה וכ"ש הכא דבהמה בחזקת איסור עומדת כן נ"ל:

שם אלא רבא מ"ט לא אמר כשמעתיה והקשו בתוספות תימא דהא קתני במילתא דרבא תרי הכל שוחטין ומפרש רבא חד לאתויי כותי וחד לישראל מומר ותירצו דהכי פריך דקמייתא הוי ליה לאוקמי כשמעתיה עכ"ל. ומלבד שתירוצם דחוק דמאי אולמ' האי מהאי אלא דיותר יש לתמוה דהא לקושטא דמילתא רבא גופא קאמר לקמן חד לאתויי כותי וחד לאתויי ישראל מומר אלמא דאף למאי דמשני הש"ס הכא רבא אליבא דאביי קאמר וליה לא סבירא ליה אפילו הכי מוקי רבא קמייתא בכותי. ויש ליישב בדוחק כוונת לשון התוספות:

אמנם כבר הארכתי בזה בתכלית אריכות בפ"ק דגיטין. ואין צורך לכפול הדברים באורך לכן אבאר בקצרה דהא דמקשינן הכא מ"ט לא אמר כשמעתיה היינו דבעיקר הדין קשיא ליה נמי דרבא אדרבא דממאי דמפרש רבא בפ"ק דגיטין אמתניתין דכל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ומוקמינן לה התם כר"א דאוסר במצת כותי אלא דהאי דגיטין בכותי חבר איירי. ודחק רבא התם דמתניתין בחסורי מחסרא והכי קתני ורבי שמעון ב"ג מכשיר בשנים ע"ש והקשיתי לשאול דמאי דוחקיה דרבא דשפיר הוי מצי לאוקמי בכותי חבר ואליבא דת"ק או ר' שמעון בן גמליאל בלא חסורי מחסרא. אלא על כרחך דרבא גופא סובר דהלכה כר"א דמצת כותי אסורה. ומשום הכי דחיק לאוקמי סתמא דמתניתין כר"א אליבא דהילכתא. נמצא דלפי זה למאי דמוקי רבא

מתניתין דהכא דהכל שוחטין קמייתא לאתויי כותי על כרחך תו לא מיתוקמי כר"א דאפילו אם נאמר דר"א מודה בכתיב' ואחזיק אפילו הכי אין להכשיר שחיטת כותי בדיעבד באין אחרים עומדין על גביו דהא שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור מי כתיבי וכל שכן לענין שחיטת עוף כדמקשה הש"ס בסמוך ומשום הכי מוקי לה ר' שמעון בן גמליאל דדוקא בדאחזיק לחוד מהני. ולפי זה קשיא סתמא אסתמא וטפי ה"ל לרבא לאוקמי רישא דמתניתין דהכל שוחטין כשמעתיה בישראל מומר והכל שוחטין דסיפא שפיר הוי מצי לאוקמי בכותי ובאחרים עומדין על גביו ואהא משני שפיר דשקלא וטרי' לרבא דלעיל לא הוי אלא אליבא דאביי. אבל איהו גופא ודאי אליבא דנפשיה מוקי רישא דמתניתין לאתויי ישראל מומר כשמעתיה משום הכי תו לא דייק רבא לקמן לאקדומי כותי מקמי מומר דסירכא דלישנא דשקל' וטריא דלעיל נקט כך היה נ"ל לכאורה וכמו שהארכתי שם לפרש נמי אליבא דאביי ע"ש אלא שבחדושי הרשב"א דשמעתין כתב להדיא דהלכה כת"ק דמצת כותי ע"ש. ולפי זה הך סוגיא דגיטין צריך עיון. והנלע"ד כתבתי:

דף ד.

בגמרא ואחזיק ולא אחזיק בדלא כתיבא תנאי היא דתניא מצת כותי מותרת וכו' עס"ה. מה שיש לדקדק בזו הסוגיא כבר כתבתי באריכות בפ"ק דגיטין ע"ש ותמצא נחת ומתוך מה שכתבתי שם נתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' בשמעתין בד"ה איכא בינייהו כו' בפ"ק דגיטין מוכח דכתיבא ולא אחזיקו נמי איכא בינייהו שכתבו כן למאי דפשיטא להו מלישנא דתלמודא התם דמקשה אי ת"ק אפילו שאר שטרות נמי. ולפי מה שהעליתי שם לאו מילתא דפסיקא היא אלא דהמקשה דהתם נמי ס"ד דע"כ לת"ק כתיבא או אחזיקו לחוד נמי מהני והיינו למאי דבעי לאוקמא מתני' דהתם דמכשיר בגיטי נשים ושחרורי עבדים כת"ק או כרשב"ג והנך ודאי לא כתיבא דבעינן שיחתום לשמה דהא למאי דקיי"ל דעידי מסירה כרתי א"כ לא בעינן חתימה לשמה אלא מדרבנן אע"כ דאפ"ה באחזיקו לחוד סגי נמצא דכל זה למאי דס"ד מעיקרא משא"כ למאי דמסיק התם דמוקי למתני דגיטי נשים ושחרורי עבדי' בכותי חבר וכר"א ממילא שפיר מיתוקמא סוגיא דהתם כמסקנא דהכא. ושם הארכתי:

דף ד:

ותיהוי נמי ר"ש מי קתני שאני אומר החליפו מפני שמחליפין קתני כו' ולפ"ז משמע דהך ברייתא דקתני מותר מיד אתי אליבא דכ"ע דכיון דאפי לר"ש מותר דלא שביק התירא ואכיל איסורא דרבנן כ"ש לר"י מותר דוודאי מחליפין דלא לאכול איסורא דאורייתא. וא"כ יש לתמוה על כל הפוסקים שלא הזכירו דין זה כלל בהלכות חמץ והנלע"ד בזה דהא עיקר שקלא וטריא דשמעתין דאמרו רבנן לרבא תניא דמסייע לך היינו דבעו למימר מה שאמר רבא דישראל מומר אוכל נבילות מותר לשחוט על ידי שבודקין סכין ונותנין לו דלא שביק היתרא ואכיל איסורא לא חידש בזה כלום דהכי איתא להדיא בברייתא בחמצן של עוברי עבירה וקס"ד דר' יהודה היא דכיון דאיסורא דאורייתא לא שביק התירא ואכיל איסורא א"כ ממילא דה"ה לשחיטה דהוי נמי מדאורייתא אבל אי הוי איסורא דרבנן לא אמרינן דלא שביק התיר' ואכיל איסורא ואהא מסיק הש"ס ממאי דטעמא דברייתא משום דלא שביק התיר' דלמא ר"ש היא והכא טעמא אחרינא איכא דתלינן לקולא שמא החליפו ומסיק הש"ס דהא ליתא דמשמע מלישנא מפני שמחליפין דודאי החליפו וממילא דלפ"ז דאפילו באיסורא דרבנן מותר וכל שכן באיסור דאורייתא וא"כ כל שכן דקשה טפי אמימרא דרבא דמאי קמל"ן דסמכינן אמומר דלא שביק התיר' אפילו באיסורא דרבנן וכל שכן באיסור אוכל נבילות דהוי מדאורייתא. אלא על כרחך דלקושטא דמלתא מוקי רבא ברייתא דהכא כר' יהודה דאוסר חמץ של ישראל מדאורייתא. ומש"ה החליפו בשל עובד כוכבים והיינו לרש"י איירי אפילו בפת גמור דשל עובדי כוכבים מותר כדפרישית. וכל שכן דא"ש לר"ת דמפרש בבצק. משא"כ לדידן דקי"ל כר' שמעון דאפילו חמצו של ישראל אחר הפסח ליכא איסורא דאורייתא אפילו באכילה ולא מיתסר אלא מדרבנן משום קנסא מש"ה לא אמרינן דלא שביק התירא ואכיל איסורא. והיינו ממש כמימרא דרבא:

בפרש"י בד"ה אלא מומר דקתני לעבודת כוכבים ואיצטריך לאשמעינן משום דאמר מר כו' ואפ"ה סמכינן עלייהו כדרב ענן כו' אחאב וסייעתו חזינן בהו דעובדי עבודת כוכבים הוו ובנבלה לא אשכחן בהו דפקרי ואיכא למימר דיצרם תקיף עלייהו עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על לשון רש"י למה הוצרך לכל זה דלקמן משמע להדיא דרבנן לית להו מומר לעבודת כוכבים מומר לכל התורה כולה דהא איתותב. ועוד הא האי טעמא דיצרו תקיף עליו תינח במומר לעבודת כוכבים ואכתי במומר לחלל שבתות מאי איכא למימר דלא שייך האי טעמא ולקמן משמע דאפ"ה הוי מומר לכל התורה כולה והנלע"ד בזה שהוצרך רש"י לפרש כן משום דקשיא ליה טובא אדרב ענן מעיקרא מאי קסבר דנהי דלא שמיע

ליה הך ברייתא דמכם ולא כולכם דלקמן אכתי הא משנה ערוכה היא בבכורות בפרק עד כמה ובכמה ברייתות שם דכל החשוד לדבר חמור חשוד לדבר קל אלא דיש מחלוקת בין הפוסקים דהאי דבר חמור תליא בדבר שעונשו מרובה יותר מבעבירה אחרת או דתליא בדבר דחמיר לאינשי טפי אם כן לפ"ז במומר לעבודת כוכבים דאיכא כולה לגריעות' משום שהרי עונשו בסקילה ואיסור נבילה ליכא אלא לאו גרידא ואין לך דבר שחמיר לאינשי טפי מעבודת כוכבים כדאמר מר חמורה עבודת כוכבים ואם כן לפ"ז מאי מייתי רב ענן ראיה מאחאב ויהושפט דאכתי דיהושפט גופא קשיא האיך אכל משחיטת אחאב לכך הוצרך רש"י לפרש דגבי מומר לעבודת כוכבים לא שייך האי כללא דאף על גב דעונשו מרובה וחמירי לאינשי טובא מכל מקום כיון דלעבודת כוכבים יצרו תקיף עליה מש"ה לא הוי מומר לשאר עבירות. ואי תקשי אכתי מאי מהני הך טעמא למומר לחלב שעונשו בכרת דנהי דלא קשיא ליה אמומר לערלות דהוי נמי עונשו בכרת ואפ"ה מותר לאכול משחיטתו לכ"ע דבהא איכא למימר כיון שאין עושה מעשה דהוי בקום ועשה מש"ה לא חמיר לאינשי ואכתי לענין אכילת איסור כיון שאין עושה אלא לתיאבון לא שביק התירא ואכיל איסורא נראה ברור דבשני מיני מאכל לא אמרינן מומר לדבר זה הוי מומר לדבר מאכל אחר אף על גב דהוי חמור בעונש כיון שאינן מיני איסורי שווין בטעמן יש שחביב עליו יותר מחבירו. מיהו הך סוגיא דבכורות דמשמע דאפילו בשני מיני מאכל אמרינן דמומר לדבר חמור הוי מומר לדבר קל התם מלתא אחריתא היא דבחשוד למכור לאחרים איירי דמשום ריוח ממון חשוד למכור אף דבר חמור ולא חייש אלפני עור וכל שכן למכור דבר קל משא"כ סוגיא דהכא דלא שייך במומר דחשיד אלפני עור כיון שאין מרוויח ממון בזה אלא דעיקר חשש כיון דפקיר להאי פקיר נמי להאי כיון דחשיד לאכול כל שכן דחשיד למכור ובשני מיני מאכל שאין שווין בטעמן לא שייך לומר כן כן נ"ל ומה שיש לדקדק בזה בלשון הש"ך בסימן תקי"ח ס"ה ס"ק י"ב שכתב בע"א אין כאן מקומו להאריך ועיין מה שאכתוב בזה בסוגיא דמכם דלקמן ודו"ק:

בתוספות בד"ה מותר מיד מפני שהן מחליפין פי' מותר בהנאה כו' אבל לישראל אסור באכילה דגזרו על פתן של עובדי כוכבים א"נ כדפירש רבינו תם דבבצק איירי היינו משום הך קושיא דגזרו על פתן של עובדי כוכבים. ובאמת שאין ראיה זו מוכרחת כל כך דשפיר הוי מצינן לאוקמי הך ברייתא כפשטה לענין היתר אכילה והיינו בפת של פלטר ולא מיבעיא לשיטת הפוסקים שמקילין בפת של פלטר אלא אפילו לאותן המחמירים ע"פ הסוגיא דגמרא דעבודת כוכבים מכל מקום אשכחן בירושלמי אמוראי טובא דפת פלטר שרי לגמרי כדאיתא להדיא בירושלמי דפסחים אהך מתניתין גופא דקתני חמץ

של עובד כוכבים שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ומסיק עלה בגמרא הא באכילה אסור מתניתין במקום שלא נהגו לאכול פת עובדי כוכבים אבל במקום שנהגו לאכול פת עובדי כוכבים אפילו באכילה מותר ועל כרחך היינו בפת של פלטר נקטינן מיהו דבמנהגא תליא מילתא וכדמשמע נמי מלשון הפוסקים. לכך נראה דהא דמפרש ר"ת דבבצק איירי לא משום הך קושיא דפת של עובד כוכבים הוצרך לדחוק בכך (כמו שהאריכו מהרש"א ומהר"ם ז"ל בחידושיהם) אלא דבלא"ה הוצרך ר"ת לפרש דבבצק איירי דאי בפת גמור לא א"ש מאי דבעי לאוקמי מעיקרא כרבי יהודה דהא ר"י אפילו חמצו של עובד כוכבים אוסר לאחר הפסח אף בהנאה כמו שכתבו התוספות. ואף שהרשב"א ז"ל בחידושיו כתב לתרץ קושיא זו דהאי סברוה הא מני ר"י הוא סבר כר' אחא ב"י מקמי דהדר ביה בפרק כל שעה ממאי דקאמר דר"י יליף שאור דאכילה משאור דראיה כו' ע"ש בלשון הרשב"א ז"ל מכל מקום לא נראה לר"ת לפרש כן כיון דרב אחא גופא הדר ביה. ובלא"ה אוקימתא דחיקא היא ע"ש בפירש"י ותוספות. אלא דאפ"ה יש לי ליישב ולקיים שיטת רש"י ז"ל דמשמע מלשונו בפשיטות דמפרש הא דקתני מותר מיד מפני שהן מחליפין היינו מיד ממש לאלתר שמחליפין בפת גמור של עובד כוכבים אע"פ שנאפה בפסח ואפ"ה קס"ד דהנך רבנן דסברוה הא מני ר"י היא היינו דלר"י גופא חמצו של עובד כוכבים לאחר הפסח מותר והיינו לפי מה שהעליתי שם בהך סוגיא דפסחים פרק כל שעה דהא דפשיטא ליה לתלמודא דר"י לא שני ליה בין חמצו של ישראל לעובד כוכבים אפילו לאחר הפסח היינו דווקא אליבא דרבי אבהו דכל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע וכיון דאשכחן בחמץ כתיב לא יאכל לא תאכל לא תאכלו ומוקמינן להו חד לפני זמנו וחד לתוך זמנו וחד לאחר זמנו ובתוך זמנו ודאי אפילו חמצו של עובד כוכבים אסור א"כ ה"ה הנך דלפני זמנו ולאחר זמנו כיון דקרא סתמא כתיב משא"כ לחזקיה דדוקא היכא דכתיב לא יאכל בצירי אף איסור הנאה במשמע משא"כ בלא תאכל ולא תאכלו לא שמעינן איסור הנאה אלא דאפ"ה מודה חזקיה דלאחר זמנו נמי אסור בהנאה לר"י מדאורייתא דיליף לה במה הצד מערלה וכלאי הכרם וחמץ דתוך זמנו הצד השוה שבהן שנעבדה בהו עבירה ואסורין בהנאה וא"כ לפ"ז ממילא דחמצו של עובד כוכבים שלא נעבדה בהו עבירה לא שייך שום טעם לאסור לאחר זמנו מדאורייתא אף לר"י ואם כן הנך סברוה דהכא שפיר מצי סברו כחזקיה דהא בלא"ה רוב הפוסקים סברי כחזקיה וכמו שהארכתי שם בסוגיא דפרק כל שעה בכמה דוכתי ודו"ק:

דף ה.

בגמרא א"כ עורביים מיבעי ליה וכתבו רש"י ותוספות דאע"ג דכתיב עברים מצרים התם ליכא למיטעי עכ"ל. ולכאורה נראה בכוונתן דהכא איכא למיטעי ולפרש לשון עורביים כפשטיה דהיינו עורביים ממש אלא דאכתי אין זה מספיק כיון דלא נ"מ מידי לדינא לכן נראה דהתוס' לשיטתייהו לעיל בד"ה ע"פ וקאמר הכי כי היכי דלא לסייע ליה לדרב ענן וא"כ לפ"ז הא דמקשה רב אדא ודלמא תרי גברי הוו. כוונתן בזה דמאי דוחקיה לסברא זו שע"פ הדיבור הותרה לו דבר איסור וליתא לרב ענן ואדרבה טפי ה"ל לאוקמי קרא דתרי גברי הוי ונקראין על שם מקומן וא"כ לפ"ז היינו לפי שאותן אנשים אמרו בפירוש שהיה מבשר דטבחי דאחאב והיינו כרב ענן ועל זה משני הכא שפיר אם כן עורביים מיבעיא ליה:

שם מיתיבי מכם ולא כולכם להוציא את המומר. והקשו בתוספות תימא דהא איצטריך לכדדרשינן בר"פ לולב הגזול וכו' והאריכו בזה. וכבר הארכתי בזה בחידושי סוכה בר"פ לולב הגזול ע"ש ע"פ מה שכתבתי שם כמה דברים השייכים לסוגיא דשקלא וטרי' דשמעתין וכמו שאבאר שם:

מן הבהמה להביא בני אדם שדומים לבהמה ופרש"י דמן דכתיב גבי בהמה למעוטי רובע ונרבע והכי דריש לה בפ"ק דבכורות ובתמורה עכ"ל. וכוונתו מבואר' שהוצרך לפרש כן לאוקמי הך ברייתא אליבא דכ"ע והיינו הך דרשא דבהמה ריבוי הוא משום דבהמה מיותר בקרא כיון דכתיב מן הבקר ומן הצאן דהא לקושטא דמלתא אדרבה בקר וצאן לחוד ראוי להביא מהן קרבן שהן מן הבהמה טהורה ולאפוקי בהמה טמאה ולאפוקי נמי חיה טהורה וא"כ על כרחך דחקינן לפרש לישנא דבהמה על הנודרין ומביאין קרבן כיון דאי אפשר לאוקמי קרא כפשטיה דאיירי בנקרבין אם כן לפ"ז ממילא דהנך דרשות דדרשינן מהאי קרא דמן הבהמה למעוטי רובע ונרבע היינו מיתור' דמן. אלא דבאמת לאחר העיון בסוגיא דתמורה לא משמע כן אלא דהך מיעוטא דרובע ונרבע לא ידעינן לה אלא דוקא בדבר דכתיב מן הבהמה ולשון הבהמה אשכחן ברובע ונרבע דכתיב ואיש כי יתן את שכבתו בבהמה. ולפ"ז אי לאו דכתיב מן אלא הבהמה לחוד אדרבא הוי משמע ליה לרבויי רובע ונרבע להתירא אתי מש"ה איצטריך למיכתב מן הבהמה (אע"כ דהאי מיעוטא דמכם ולא מומר דמוקמינן לכל התורה כולה היינו במומר לעבודת כוכבים ולחלל שבתות דהוי כמומר לכל התורה כולה נמצא דכל זה היינו דוקא לתנא דברייתא דמכם משא"כ לרב ענן שפיר מצי סבר כהאי תנא דתמורה דמן הבהמה להוציא רובע ונרבע וכדפרישית וא"כ ליכא הכא אלא חד קרא דמכם ולא כולכם דהיינו דווקא במומר

לנסך היין ולחלל שבתות דחמירי טובא בעונשין בסקילה וכל שכן דחמירי טובא לאינשי כמו שכתב רש"י גופא לעיל דאפי' אליבא דר' ענן אית ליה הך סברא דחמיר עבודת כוכבי' ככל התורה ולפ"ה סבר דמותר לאכול משחיטתו כיון דיצרו תקיף עליו ועל נבלה לא חשיד וכדפרישית לעיל משא"כ לענין קרבן דלא שייך לומר כן ואדרבה כיון דיצרו תקיף עליו מש"ה אין מקבלין ממנו קרבן ולא שייך כלל לגבי לישנא דמכם ודו"ק):

בתוספות בד"ה כדי שיחזרו בהם בתשובה לאו טעמא דקרא קא דריש אלא נותן טעם לדבר וכו' עס"ה. התוספות קצרו בלשונם אבל כוונתן מבואר שרוצים לומר דאף על גב דבעלמא לא דרשינן טעמא דקרא אפילו הכי הוצרך תנא דברייתא ליתן טעם לדבר דאם לא כן לא הוי א"ש כלל הא דממעט ממכם מומר לכל התורה כולה שזה לא נרמז בקרא כלל דמומר לכל התורה כולה לא שכיח ומפשטא ודאי יש למעט מומר לדבר אחד ולאידך גיסא נמי בהך ריבויי דמן הבהמה דמפשטא דהאי דרשא יש למעט פושעי ישראל גמורין שדומין לבהמה ממש. ואילו מומר לדבר אחד לא שייך לומר שדומה לבהמה ואי משום הנך דרשי דקראי דקשיין אהדדי טפי הוי ליה לאוקמי לדרשא אחריתא כדדרשינן בתמורה למעט רובע ונרבע. מש"ה מסיים תנא דברייתא כדי שיחזרו בתשובה. ומה"ט שפיר אית לן למימר דאה"נ דמריבוי דמן הבהמה מרבינן הכל אפילו פושע ישראל גמור שעבר על רוב מצות והך מיעוטא דמכם היינו על כרחך במומר לכל התורה כולה ממש דלא סגי ליה בכפרה כן נראה לי בכוונת התוספות:

בגמרא הא גופא קשיא אמרת מכם כו' הא לא קשיא רישא מומר לכל התורה כולה וכו'. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו קשיא לי אמאי לא אוקמי סיפא במומר לדבר אחד והיינו לאותו דבר ומציעתא במומר לדבר אחר כגון חלב ודם כו' ע"ש שתירץ בדחוקים גדולים. ובתחלת עיוני הייתי עומד ומשתומם כשעה חדא דהא כל הנך חלוקים דמפלגינן בין מומר לשאר עבירות למומר לאותו דבר היינו דוקא בחטאת שחייבה התורה להביא קרבן משא"כ הכא דאיירי בעולה וכדמסקינן לקמן וכמו שפירש"י דקרא בעולת נדבה משתעי. אם כן לא שייך הא מילתא כלל דהא עולה דורון הוא ואינו חובה אלא רשות אלא דממילא מכפר אחייבי עשה מקופיא כדאיתא בפרק קמא דזבחים ואם כן לא שייך הך מילתא דמומר לאותו דבר כלל בעולה. ואחרי בינותי בספרים מצאתי ראיתי שבעל משנה למלך בפ"ק דמעשה קרבנות האריך מאד בשקלא וטריא דשמעתין ותמה גם כן על הרשב"א ז"ל בזה. אמנם לאחר העיון ראיתי שעיקר דברי הרשב"א ז"ל בזה נכונים בטעמם ומוכרחים בסוגיא דהכא שאם נאמר דבהך ברייתא דמכם לא שייך ביה כלל מומר לאותו דבר כיון דאיירי בעולה לחוד א"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו בכל הסוגיא

כמו שאבאר. ובלא"ה נראה כוונת הרשב"א בפשיטות דמקשה הש"ס והא מהכא נפקא מהתם נפקא ומקשי עלה מאי ביניהו עד דמשני כאן בעולה כאן בחטאת מכלל דמעיקרא הוי סבר דכל הנך קראי דברייתא דמכם נמי איירי בחטאת לענין הך דרשא. ואי משום כשיקריב דמשמע מיניה דעולה נמי הוי בכלל קרבנות היינו לענין הנך דרשות דבהאי קרא לענין רובע ונרבע מוקצה ונעבד וגזול. משא"כ בהך דרשא דמיעוטא דמכם וריבויא דמן הבהמה שמחלק מאיזה מקבלין ומאיזה אין מקבלין לא משמע ליה לאוקמי בעולת נדבה דדורון הוא אלא משמע ליה דדורון בעלמא הוא ובתשובה לחוד סגיא ליה וקראי במחייבי חטאות ואשמות איירי כך נ"ל ביישוב דברי הרשב"א כפשטן אלא שאף אם נאמר דמעיקרא נמי אסיק אדעתיה דהאי קרא דמכם איירי בעולה אפ"ה כיון דעולה מכפרת אחייבי עשה ואע"ג דדורון הוא אפ"ה מקופיא מיהא מכפר א"כ לא מיבעיא למ"ד ביומא דלר"ע דאמר עולה מכפרת אלאו שניתק לעשה ומוקי לה רבי ירמיה בלאו דנבילה ע"ש א"כ ודאי שייך ביה מומר לאותו דבר שהוא מומר לנבילות דאיירי ביה בשמעתין. וא"כ שפיר מצי איירי שאמר בפירוש שמביא עולה להתכפר בו על עון נבילה ע"י שסומך ידו עליו ומתודה. ואשמעינן קרא כיון שהוא מומר לאותו עון אין מקבלין הימנו אלא דאפילו למ"ד ביומא דעולה מכפר' על עון לקט שכחה ופאה נמי שייך לאוקמי בכה"ג דכל שהוא מומר לאותו עון אין מקבלין הימנו. כן נ"ל בישוב שיטת הרשב"א בענין עיקר דבריו דבעולה שייך הך מילתא וכמו שאבאר בסוף הסוגיא במסקנא דשמעתין. אלא דלפ"ז יש לתמוה על מה שכתב הרשב"א ז"ל בזה הדיבור עצמו דהא דמייתי המקשה הכא הך שקלא וטריא דהא גופא קשיא לאו משום דבלא"ה לא הוי תיובתא דר' ענן דודאי איתותב מגופ' דברייתא דמדמה מומר לנסך היין למומר גמור עכ"ל. ובאם נפרש דברי הרשב"א ז"ל כפשטיה. דמדאין מקבלין קרבן ממנו טפי מבשאר עבירות אם כן ממילא דאסור לאכול משחיטתו היו דבריו נראין דחוקין דמידי איירי' האי טעמא לחוד וה"ט לחוד דלענין קרבן איכא טעמא כדי שיחזרו בהן בתשובה משא"כ לענין שחיטה לא שייך הך מילתא. אלא אפילו אם נפרש בכוונת הרשב"א דמדמה הש"ס מנסך היין למומר לכל התורה כולה דתרווייהו ממעטינן מן מכם ולא מוקי קרא בדדמי במומר לכל התורה כולה היינו משום דמומר לעבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה אם כן מה זה שכתב הרשב"א ז"ל דאפילו בלא הך שקלא וטרי דהיא גופא קשי הוי תיובת' דר' ענן. והא ודאי ליתא דהא להרשב"א גופ' שפיר ה"מ לאוקמי האי מומר דרישא במומר לאותו דבר ומומר לנסך הוי כמומר לאותו דבר. מש"ה הוצרך לאתויי הך שקלא וטרי' דהיא גופ' קשי' דמשמע מינה להדיא דהוי כמומר לכל התורה כולה דאיירי בה רישא וכל

שכן למאי דפרישית דהך דרשא דמן הבהמה הוי פלוגתא דתנאי אם כן לא א"ש הא דמקשה הש"ס בפשיטות תיובתא דרב ענן דנהי דהאי תנא דברייתא דהכא כיון דדריש מרבויא דבהמה דמקבלין קרבנות מפושעי ישראל וכתיב נמי מיעוטא דמכם להוציא את המומר וקשיא על כרחך דמיעוטא דמכם היינו במומר לכל התורה כולה דוקא וכיון דאי אפשר לפרש נמי מומר לכל התורה כולה דברים ככתבן שידעינן בבירור שעבר על כל התורה כולה דהא אליבא דכ"ע לא שב מידיעתו הוא (ועיין מה שאכתוב עוד בסמוך) אלא על כרחך דהאי מיעוטא דמכם ולא מומר דמוקמינן לכל התורה כולה היינו במומר לעבודת כוכבים ולחלל שבתות דהוי כמומר לכל התורה כולה נמצא דכל זה היינו דווקא לתנא דברייתא דמכם משא"כ ר' ענן שפיר מצי סבר כהאי תנא דתמורה דמן הבהמה להוציא רובע ונרבע וכדפרישית ואם כן ליכא הכא אלא חד קרא דמכם ולא כולכם ומוקמינן ליה דוקא במומר לנסך היין ולחלל שבתות דחמירי טובא בעונשין דבסקיל' וכל שכן דחמירי טובא לאינשי כמו שכתב רש"י גופא לעיל דאפילו אליבא דרב ענן אית' להך סברא דחמיר עבודת כוכבים ככל התורה ואפ"ה סבר דמותר לאכול משחיטתו כיון דיצרו תקיף עליה ועל נבילה לא חשיד וכדפרישית לעיל משא"כ לענין קרבן דלא שייך לומר כן ואדרבה כיון דיצרו תקיף עלי מש"ה אין מקבלין ממנו קרבן משא"כ לגבי שחיטה דלא שייך לומר כן והנלע"ד בזה דהא דמסיק רב ענן בתיובת' מהך ברייתא לאו משום דמשמע ליה בפשיטות דהך ברייתא הלכה פסוקה היא וליכא מאן דפליג עלה אלא שאפילו אם נאמר דתליא בפלוגתא דתנאי אפ"ה שפיר מותיב תיובתא משום דקשי' ליה בהאי תנא דברייתא גופה דידיה אדידיה דכיון דליכא אלא תרי קראי חד לרבויי וחד למיעוטא ומרבויא דבהמה ודאי שפיר משמע דאפילו רשעים גמורים שדומין לבהמה מקבלין מהם וממילא על כרחך דהך מיעוט' דמכם אית לן לאוקמי בדדמי דלא ממעטינן אלא מומר לכל התורה כולה ממש דוקא ואם כן היאך מסיק עלה מכאן אמרו דאין מקבלין מן המומר לנסך היין ומנ"ל הך מלתא לחלק בין עבירות חמורות ולנסך היין ולחלל שבתות אלא על כרחך דפשיטא ליה להאי תנא דברייתא מסברא חיצונה בפשיטות דמומר לעבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה כולה והיינו מדאמר מר חמורה עבודת כוכבים שהביא רש"י לעיל בדרב ענן בעובדא דאחאב דמקרא ילפינן דחמור' עבודת כוכבים שכל המודה בה ככופר בכל התורה כולה וה"ה מחלל שבתות כמו שפירש"י כאן. אם כן לפ"ז על כרחך יהושפט לא נהנה מסעודת אחאב אם כן ליתא דרב ענן:

דף ה:

בגמרא והא מהכא נפקא מהתם נפקא מעם הארץ פרט למומר וכו' ואמרינן מאי בינייהו ואמר רב המנונא כו' עד סוף הסוגיא. נראה דאף לפי מה שכתבתי לעיל בסמוך דהך ברייתא דמכם ולא כולכם והבהמה להביא פושעי ישראל לאו אליבא דכ"ע אתיא דאיכא מאן דדריש מן הבהמה למעט רובע ונרבע כדאיתא בתמורה ואף לפי מה שכתבתי שם בר"פ לולב הגזול דהך דרשא דמכם ולא כולכם נמי אשכחן לר' שמעון בן יוחאי התם דדריש לה למעוטי גזול אפ"ה מקשה הכא שפיר לאידך גיסא אתנא דברייתא דמכם דדריש להוציא את המומר אכתי מהכא נפקא והא מהתם נפקא מעם הארץ פרט למומר דבהאי קרא דמעם הארץ לא אשכחן בשום דוכתא דדריש לה שום תנא למלתא אחריתא וכמו שאבאר בסמוך דנראה דאפילו רשב"י משום רבי שמעון נמי מודה בהך דרשא:

אלא דאכתי יש לתמוה טובא בזו הסוגיא על לשון המקשה דמייתי הא דאמרינן מאי בינייהו והא דמשני עלה רב המנונא ולמה ליה כולי האי דהא בפשיטות ה"מ לאקשויי אברייתא דמכם מברייתא דהכא דממעט מומר מעם הארץ ואדרבה במאי דמייתי הכא הך שקלא וטרי' דמאי בינייהו ודרב המנונא אם כן תו ליכא הך קושי' דמהכא נפקא הא מהתם נפקא דממה נפשך אם נפרש כפירש"י דמילתא דפשיטא הוא דהאי מיעוטא דמכם וריבויא דהבהמה פשטא דקרא בעולת נדבה איירי מדכתיב כי יקריב כשירצה להקריב והאי קרא דמעם הארץ כתיב בחטאת אם כן מאי מקשה והא מהכא נפקא מהתם נפקא דהא בפשיטות מצינן למימר דבעולה דדורון בעלמא הוא ריבתה התורה דמן הבהמה שמקבלין מפושעי ישראל ומומר לדבר אחד וכי היכי דלא נימא דאפילו במומר לכל התורה כולה מקבלין מש"ה כתיב מכם למעט מומר לכל התורה כולה משא"כ בחטאת דחמיר' דאתי' לכפרה אפילו במומר לדבר א' אין מקבלין או עכ"פ דהאי מומר היינו מומר לאותו דבר ואם נפרש כאותה השטה שכתבתי לעיל בסמוך בכוונת הרשב"א דאכתי בשקלא וטרי' דהכא לא אסיק אדעתיה לחלק כלל בין עולה לחטאת אי משום דגילויא מילתא בעלמא הוא דאין לחלק כלל בקרבנות כדאשכחן ברובע ונרבע ומוקצה ונעבד וגזול והרבה כיוצא באלו חוץ מהיכא דאשכחן בהדי' דמפליג קרא בינייהו אי משום דהשתא לא אסיק אדעתיה הך דרשא לכשיקריב דקרא בכולהו קרבנות משתעי אם כן מקשה שפיר והא מהכא נפקא מהתם נפקא דמכם למה לי דמעם הארץ נמי אית לן למעט מומר לכל התורה כולה לבתר דכתיב ריבויא דמן הבהמה. דאם כן לפ"ז קשה טובא מאי מייתי המקשה במילתיה הך מילתא דמאי בינייהו ושינויא דרב המנונא ותיפוק ליה דסוגיא דהתם לית ליה הך סברא דאל"כ מעיקרא מאי קאמר מאי

בינייהו הא איכא בינייהו טובא דלת"ק דוקא מומר לכל התורה כולה אין מקבלין ולר' שמעון אפילו מומר לאותו דבר לחוד אין מקבלין וכל שכן לר' המנונא דאמר חלב ודם איכא בינייהו דלת"ק אין מקבלין ולר' שמעון מקבלין אם כן פשיטא דלית ליה הך שקלא וטריא דאוקימתא דלעיל וממילא דלא מקשה שפיר והא מהכא נפקא מהתם נפקא:

ואף אם נאמר דהמקשה דהכא וסוגי' דהוריות סברי ודאי דהך ברייתא דמכם והך ברייתא דמעם הארץ פליגי אהדדי דהאי תנא דמע"ה לית ליה הך ריבויא דמן הבהמה ומוקי לה למילתא אחריתי ואפ"ה מקשה שפיר והא מהכא נפקא מהתם נפקא ואמאי לא ממעט נמי תנא דברייתא מדרשא דמע"ה כדפרישית וא"כ לפ"ז א"ש טובא הך שקלא וטריא דהוריות דמעיקרא דקשיא ליה מאי בינייהו הוי סבר בפשיטות דהא דקתני מע"ה פרט למומר איירי במומר לאותו דבר שאינו מביא עליו קרבן דהכי הוי פשטא דקרא וא"כ קשיא ליה שפיר מ"ב דהא במומר לאותו דבר ר' שמעון נמי מודה ומש"ה מפרש רב המנונא דהא מע"ה פרט למומר היינו לדבר אחר כגון חלב ודם נמצא דלפ"ז על כרחך דסוגיא דהוריות לית לה הך שקלא וטריא דלעיל דמוקמינן לה להך ברייתא דמכם במומר לכל התורה כולה ולפ"ז ליכא תיובתא לרב ענן כלל דבפשיטות מצינן למימר דרב ענן נמי סבר כרב המנונא וכסוגיא דהוריות דהך ברייתא דמע"ה לית לה דרש' דמן הבהמה ומש"ה מוקי להך מיעוטא או במומר לאותו דבר לרבי שמעון או במומר לדבר אחד לת"ק וא"כ לפ"ז שפיר מפרש רב ענן לברייתא דלעיל כהך ברייתא דרב המנונא דהא דקאמר מכם להוציא את המומר היינו מומר לאותו דבר וריבויא דמן הבהמה מוקמינן במומר לדבר אחד וסיפא דקתני חוץ מן המומר לנסך היין ולחלל שבתות היינו דכיון דהני חמירי טובא הוי כמומר לאותו דבר מ"מ מאי פריך והא מהכא נפקא מהתם נפקא דאדרבה האי תנא דברייתא דמכם אית ליה נמי הך דרשא דמע"ה אלא דממיעוטא דמכם לא הוי ממעטינן אלא מומר לכל התורה כולה משא"כ לבתר דכתיב מע"ה ממעטינן נמי מומר לאותו דבר וכר"ש:

ויותר מזה יש לתמוה דאכתי לפי המסקנא דשמעתין דמשני חדא בחטאת וחדא בעולה ומסיק עלה וצריכא ולמה ליה כולי האי דהא כיון דשני ליה בין עולה לחטאת טפי ה"ל לשנויי דקושטא דמילתא הכי הוא עולה דדורון בעלמא הוא מקבלין חוץ מן המומר לכל התורה כולה משא"כ חטאת דלכפרה אתי' אפי' במומר לדבר אחד לת"ק ובמומר לאותו דבר לר"ש נמי אין מקבלין דהא ודאי לפי המסקנא דשמעתין אליבא דרב המנונא אף לפי האמת כן הוא דהא לדידיה אפילו במומר לאותו דבר אין מקבלין ובהך ברייתא

דלעיל משמע דדוקא מומר לכל התורה כולה אין מקבלין אבל מומר לאותו דבר מקבלין דהא מה"ט איתותב רב ענן:

תו קשיא לי הא דמייתי הכא הך שינוי' דרב המנונא ולא מייתי האי שינויא דרבא דהתם דמסכת הוריות דמוקי לפלוגתא דתנא קמא ורבי שמעון דתרווייהו במומר לאותו דבר איירי וכגון שנתחלף חלב בשומן וכו'. והנלע"ד בזה ליישב חדא מגו חדא דאדרבה כל הסוגיא דהכא יפה מתפרשא בענין זה דהא דמקשה הא מהכא נפקא הא מהתם נפקא לאו דמקשה ברייתות גופא אהדדי אלא אכל השקלא וטריא דלעיל קשיא ליה בין במאי דמתפרש מכם להוציא את המומר במומר לעבודת כוכבים או לכל התורה כולה ובין למאי דמסקינן לרב ענן בתיובתא ע"ז פריך שפיר הא מהכא נפקא הא מהתם נפקא ומייתי עלה הך ברייתא ומאי דקאמר עלה מ"ב ומוקי לה רב המנונא לענין מומר לדבר אחד או מומר לאותו דבר א"כ לפ"ז שפיר אית לן לאוקמי הך ברייתא דמכם נמי בכה"ג גופא דמומר דקתני היינו מומר לאותו דבר ומסיק נמי שפיר חוץ מנסך היין דחמיר כדפרישית דלפ"ז הוי א"ש טובא דהנך ברייתות דמכם והאי דמעם הארץ בטעמא לחוד הוא דפליגי דברייתא דמכם דדריש מן הבהמה לריבויא על כרחך מיעוטא דמכם היינו מומר לנסך משא"כ הך ברייתא דמע"ה דלית לה הך ריבויא דמן הבהמה דדריש לה למילתא אחריתי למעוטי רובע ונרבע כדדריש לה נמי ר"ש בתמורה מש"ה מוקי לה למיעוטא דמע"ה כפשטא דת"ק ממעט אפילו מומר לדבר אחד ור"ש ממעט מומר לאותו דבר ממיעוטא דאשר לא תעשנה ולפ"ז לרב המנונא לא הוי תיובתא לר"ע מהך ברייתא דמכם כדפרישית. ולפ"ז אתי שפיר טובא הא דמסיק סתמא דתלמודא דהכא לדרב ענן בתיובתא ע"כ היינו משום דלא משמע ליה לסתמא דתלמודא כלל לפרש מיעוטא דמכם למומר לאותו דבר דכיון דפשטא דקרא מיהא בעולה נמי איירי ובעולה משמע ליה דלא שייך מומר לאותו דבר מש"ה ע"כ דמיעוטא דמכם איירי לענין לנסך ומחלל דהוה כמומר לכל התורה כולה ותיובתא דר"ע וכדפרישית לעיל דע"כ פשיטא ליה לתנא דברייתא הך מילתא מסברא חיצונה וע"ז מקשה שפיר והא מהכא נפקא מהתם נפקא מע"ה פרט למומר ומוקי לה רב המנונא במומר לדבר אחד לת"ק ולר"ש במומר לאותו דבר ולפ"ז קשיא טובא אהא דמסיק סתמא דתלמודא דלא ממעטינן אלא דוקא מומר לכל התורה כולה ממש כגון מנסך ולחלל ולרב המנונא לת"ק אפילו במומר לדבר א' מקבלין ולר"ש עכ"פ במומר לאותו דבר וע"ז מסיק הש"ס שפיר חדא בחטאת וחדא בעולה ואשקלא וטרי' דלעיל דשפיר מסקינן לדר"ע בתיובתא מהך ברייתא דמכם משום דמברייתא דהכא משמע נמי דלית ליה לדר' המנונא גופא לא מסיק הך מלתא בהוריות

אלא משום דהתם לא אסיק אדעתיה כלל הך ברייתא דמן הבהמה משא"כ בסוגי דהכא דמייתי הך ברייתא ודייק מינה דדוקא קאמר מומר לעבודת כוכבים הוא דאין מקבלין משום דהוי מומר לכל התורה כולה ממילא דא"ש נמי הך ברייתא דמע"ה פרט למומר דאירי נמי בכה"ג גופא במומר לכל התורה כולה ואפילו הכי איצטריך תרי קראי משום דחדא בעולה וחדא בחטאת וצריכא:

והשתא לפ"ז מכ"ש דא"ש לרבא דמוקי בהוריות דמומר דת"ק היינו נמי מומר לאותו דבר והיינו משום דפשטא דקרא בהכי איירי דעלה כתיב אשר לא תעשנה אלא דממילא דידעינן מכ"ש במומר לעבודת כוכבים דהוי כמומר לכל התורה כולה דהא רבא קאמר בהדיא לעיל דמומר לתיאבון מותר לאכול משחיטתו ובמומר לעבודת כוכבים ס"ל דאסור אם כן לפי זה הך ברייתא דשמעתין דקתני מכם להוציא את המומר מפרש לה נמי בכה"ג גופא והיינו במומר לעבודת כוכבים אפילו בעולה ושאר קרבנות אפילו מומר לאותו דבר ומכל שכן למאי שכתבתי בשיטת הרשב"א דבעולה גופא נמי שייך מומר לאותו דבר כן נראה לי לפרש הסוגיא בלי גמגום:

בתוספות בד"ה מע"ה פרט למומר תימא דמאי קאמר כו' הא אדרבה הך פליגא כו' ודוחק לומר דפריך מדרבי שמעון עס"ה. ולכאורה אפילו על פי דוחק אי אפשר לפרש כן דהיאך שייך לאקשויי אתנא דברייתא מדרבי שמעון כיון דת"ק דהך ברייתא דמע"ה נמי ליה ליה הך דרשא דר"ש ובלא"ה אשכחן דבסוגיא דתלמודא פרק כלל גדול מבואר דאיכא מאן דדריש להך דרשא דאשר לא תעשנה לדרשא אחריתא עד שישגוג בלאו וכרת שבה ע"ש ובחידושינו וכה"ג קשיא לי נמי לאידך גיסא על מה שכתבו התוספות שדוחק לומר ומאי דוחקיה הא מצינן למימר בפשיטות דהאי מקשה דהכא מתרווייהו פריך דממה נפשך דהך ברייתא דמכם הוי לא כת"ק דפליג בהדיא דאפילו בדבר א' הוי מומר ולר"ש נמי דסובר דאין מקבלין מן המומר לאותו דבר מהאי קרא דאשר לא תעשנה א"כ כ"ש דמהאי קרא גופא ילפינן דמן המומר לכל התורה כולה אין מקבלין שהרי לא שב מידיעתו א"כ ממה נפשך הך דרשא דמכם מיותר' וכ"ש דקשה מלשון מהרש"א זצ"ל שכתב דמה שכתבו התוספות דאפשר דפריך מדר"ש היינו משום דלר"ש ידעינן מומר לכל התורה כולה במכ"ש ממומר לאותו דבר א"כ האי קשיא לת"ק שייך טפי דמומר לכל התורה כולה אתיא במכ"ש ממומר לדבר א' ומתוך כך היה נ"ל ליישב לשון הסוגיא בפשיטות והיינו ע"פ מ"ש לעיל דהך דרשא דמע"ה פרט למומר לא אשכחן בשום דוכתא דמפיק לה לדרשא אחריתא וא"כ תיקשי נמי אדר"ש האי קרא דמע"ה מאי עביד ביה אלא על כרחך דר"ש מוקי להיא קרא דמע"ה פרט למומר במומר לעבודת כוכבים ולאשמעינן

הך מלתא גופא אתא דמומר לעבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה כולה וא"כ מקשה שפיר והא מהכא נפקא מהתם נפקא ור' המנונא גופא דמוקי פלוגתייהו בחלב ודם היינו משום מלתא דת"ק ולפ"ז משני הש"ס שפיר חדא בעולה וחדא בחטאת וצריכא וכבר הקשיתי לשאול מאי צריכא שייך כאן כיון דלרב המנונא לקושטא דמלתא חטאת ועולה לא שווין אהדדי דבחטאת סגי במומר לדבר אחד לת"ק ולר"ש מיהת במומר לאותו דבר ובעולה בעינן דוקא מומר לכל התורה כולה להך ברייתא דלעיל אבל למאי דפרישית אתי שפיר כיון דהמקשה מתרווייהו פריך בין לת"ק ובין לר"ש משום הכי הוצרך סתמא דתלמודא נמי לשנויי אליבא דתרווייהו דבמאי דמשני חדא בחטאת וחדא בעולה תו לא קשיא את"ק דאה"נ דלקושטא דמילתא איצטריך תרי מיעוטי והיינו דבעולה לעולם מקבלין חוץ מן המומר לכל התורה כולה משא"כ בחטאת אפילו במומר לדבר אחד אין מקבלין ולר"ש כ"ש דאתי שפיר למאי דפרישית דעל כרחך ר"ש מוקי להאי קרא דמע"ה פרט למומר במומר לעבודת כוכבים ולאשמעינן דהוי כמומר לכל התורה כולה דלפ"ז עולה וחטאת לענין דינא שוין לגמרי משום הכי הוצרך לאסוקי צריכא והא דקאמר סתמא צריכא היינו משום סוגיא דתלמודא אליבא דהלכתא כרבי שמעון אזלא ורבי יוחנן בפרק כלל גדול גופא סבירא ליה כרבי שמעון ואם כן האי קרא דמש"ה מאי עביד ליה אלא על כרחך דמוקי ליה במומר לכל התורה כולה והיינו משום דצריכא:

נמצא לפ"ז סוגיא דפרק כלל גדול פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש וסוגיא דהכא במאי דמסקינן לעיל לדר' ענן בתיובתא מהך ברייתא דמכם ומסקנא דשמעתין דקאמר צריכא כולם לדבר א' נתכוונו כך היה נראה לי בישוב הסוגיא דהכא אלא שעדיין לא נתיישב בזה קושיות ודקדוקים שהקשיתי לשאול בשקלא וטריא בגמרא בברייתא דמכם ובשקלא וטריא בברייתא דהכא בסוגיא דהוריות במאי דקאמר מאי בינייהו ומייתי התם אוקימתא דרב המנונא ואוקימתא דרבא והכא לא מייתי אלא אוקימתא דרב המנונא' לחוד מש"ה הוצרכתי לפרש בענין אחר באריכות והמעיין יבחר ודוק היטב והנלע"ד לפרש בכוונת התוספות יבואר בסמוך:

בא"ד ומפרש ר"ת דמומר לאכול חלב היינו מומר לכל התורה כולה חוץ מדם כו' עכ"ל. לכאורה גם בזה דברי התוספות תמוהין דאכתי הקושיא במ"ע דלא שייך שפיר הא מהתם נפקא כיון דאדרבה הך פליגי שהרי כיון שהוא מומר לכל התורה כולה חוץ מדם א"כ ע"כ איירי שהוא מומר ג"כ לעבודת כוכבי' וכיון דמסקינן לעיל דמומר לעבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה כולה ממילא שהוא ג"כ מומר לדם ומש"ה דוקא בכה"ג אין מקבלין ולא בענין אחר דהא מה"ט איתותב ר"ע ולת"ק דברייתא דמע"ה לא בעינן

לכל התורה כולה ממש דהא אפילו חוץ מדם אין מקבלין וכה"ג גופא קשה אתירוץ שני של התוספות:

והנלע"ד בכוונת התוספות דמשמע להו דהך קושיא דהא מהכא נפקא מהתם נפקא לאו אשקלא וטריא דלעיל בסמוך דמקשה הא גופא קשיא ומסיק לדרב ענן בתיובתא והיינו משום דאיכא למימר דרב המנונא לית ליה האי שקלא וטריא דלעיל ומפרש לה לברייתא בגוונא אחריתא וכדפרישית לעיל אלא על כרחך דהא דמקשה בגמרא והא מהכא נפקא מהתם נפקא היינו דתיקשי לדרב המנונא מגופא דברייתא דלעיל ולפ"ז היינו דקשיא להו להתוספות שפיר דאכתי מרישא דברייתא דלעיל דקתני מכם פרט למומר נמי לא קשיא אדרב המנונא כיון דאשכחן כמה ענייני מומר אפשר דתרוייהו צריכי אלא טפי הוי ליה לאקשויי אדרב המנונא מסיפא דברייתא דלעיל דדריש מן הבהמה להביא פושעי ישראל ולרב המנונא אליבא דת"ק לא משכחת לה כלל דהא אפילו במומר לדבר אחד קאמר דאין מקבלין ועל זה מתרצים התוספות שפיר דהאי מומר לחלב דקאמר רב המנונא היינו במומר לכל התורה כולה חוץ מדם וא"כ לפ"ז לעולם דאית ליה נמי הך דרשא דמן הבהמה ומוקי לה במומר לדבר אחד או במומר לאותו דבר ומשום הכי לא מצי המקשה לאקשויי אדרב המנונא אלא מרישא דברייתא דדריש מכם פרט למומר ומסיק בסיפא דאפילו במומר לנסך ולחלל שבתות הוי כמומר לכל התורה כולה וא"כ הך דרשא דמע"ה מאי עביד ביה וכה"ג יש לפרש בתירוץ השני של תוספות ולפי זה שפיר נמי מאי דקאמר בגמרא חדא בחטאת וחדא בעולה דלענין דינא חטאת ועולה שווין וכדפרישית דקרא בכולהו קרבנות קאי אלא דעיקר פשטא דקרא איירי בעולה משום הכי קאמר צריכא כן נ"ל בכוונת התוספות אלא דאכתי כל הקושיות שהקשיתי בזו הסוגיא במ"ע לכך הוצרכתי לפרש בענין אחר ותו לא מידי ודוק היטב:

בגמרא אמר ר"ח כו' ר"ג ובית דינו נמנו על שחיטת כותי ואסרוה ופירש"י ר"ג היינו בנו של ר"י הנשיא וב"ד נמנו על שחיטת כותי לאחר שנשנית משנתינו דהכל שוחטין כו' עכ"ל. ונראה מדקדוק לשונו שהוכרח לפרש כן כיון דלפי המסקנא מה שאסרו היינו משום שמצאו דמות יונה ואם כן אי ס"ד דר"ג דיבנה גזר עלייהו הך גזירה משום דחייש למיעוטא ור"מ נמי הכי ס"ל וא"כ היאך סתם רבינו הקדוש משנתינו דהכל שוחטין לא כר"ג דיבנה ולא כר"מ דנהי דאמרינן לקמן דאינהו גזרו ולא קיבלו מיניהו היינו כמו שפירש"י שלא היו יכולין לפרוש מהם שהיו רגילין בהם ומכל מקום בשביל כך לא הוי ליה לסתום סתמא דמתניתין דלא כוותייהו ובזה נתיישב גם כן מה שכתב רש"י בד"ה לא שמע רבי והיינו נמי כי מתניתין שהוכרח לפרש כן דאם לא כן מאי הא דקאמר

רבי זירא שמא לא שמע רבי אלא כשאין ישראל עומד על גביו ומי דחקו לספק הזה כיון דבפשיטות משמע מפשטא דלישנא דר"ג וב"ד לאסור מעיקר הדין שחיטת כותים כשאין ישראל עומד ע"ג ולא מהני מאי דאחזיקו בה ולפי שהיו מקודם לכן נוהגין היתר כרשב"ג משום הכי הוסיף ב"ד על כך ונמנו ורבו דאחזיקו לחוד לא מהני או שבימי ר"ג וב"ד זילזלו בשחיטה אלא על כרחך דאפילו הכי לא ניחא ליה לרבי זירא לפרש כן דאם כן תיקשי להיפך כיון דרבי שסתם המשנה לאחר דרשב"ג הוי אם כן היאך סתם המשנה דלא כוותייהו כן נ"ל בכוונת רש"י ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל שהרגיש ג"כ בלישנא דשמא לא שמע ועיין שם באריכות:

שם א"ל דמי האי מדרבנן כו' בשאין ישראל עומד על גביו למימרא בעי ופירש"י וכי לא פשיטא לן דלית להו לפני עור לא תתן מכשול. ולכאורה יש לתמוה דאכתי שפיר מצינן לאוקמי מלתא דר"ג בשאין ישראל עומד על גביו ואפילו הכי ודאי למימרא בעי לאסור שחיטת כותי אף בדיעבד ולא מהני מה שחותך כזית בשר ונותן לו והיינו בחד מתרי טעמי אי משום שראו דלא בקיאי בדיני שחיטה או משום הר גריזים אבל בישראל עומד על גביו לעולם דשרי דלא גרע מישראל מומר כיון דקי"ל גירי אמת הם וכבר הארכתי בזה בחידושי גיטין דף יו"ד ושם כתבתי דהא דקאמר הכא אי באין ישראל עע"ג למימרא בעי היינו משום דפשיטא להו דאפילו קודם גזירת ר"ג ובית דינו היתה הלכה מרווחת דאסור וכן נראה מלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין אלא דבלשון רש"י אי אפשר לפרש כן דאם כן אמאי איצטריך לפרש מטעמא דלפני עור ותיפוק ליה דבלאו הכי לאו למימרא בעי כיון דמקמי הכי היו נוהגין בו איסור דמעיקר הדין ובחידושי גיטין הארכתי יותר בענין זה ע"ש ותמצא נחת מיהא אף לפירש"י זצ"ל צ"ל דלמאי דמספקא ליה בגמרא אי לא קיבלה מיניה רבי זירא היינו משום דאיכא למימר דר"ג וב"ד אוסרין שחיטת כותים לענין דלא מהני חותך כזית בשר ונותן לו והא ודאי למימרא בעי:

בתוספות ד"ה ר"ג וב"ד כו' פירש בקו' ר"ג בנו של ר"י הנשיא כו' ומיהו קשה דא"כ ה"ל לפרושי בהדיא כו' ועוד תימא דגזר ר"מ על סתם יינם ולא גזר על שחיטה שהוא דאורייתא כו'. עיין בחדושי הרשב"א ובס' מגיני שלמה למו"ז זצ"ל שכתבו ליישב קושיות אלו לשיטת רש"י אלא דלענ"ד בלא"ה לא ידענא מאי קשיא להו להתוספות על פירש"י א"כ אמאי לא גזר ר"מ על שחיטה כמו שגזר על סתם יינם דהא ודאי איכא למימר בפשיטות כיון שמצאו דמות יונה על הר גריזים ור"מ חייש למיעוטא מש"ה גזר על סתם יינם משום מגע דידהו משא"כ בשחיטה לא ראה לגזור דנהי דקי"ל מומר לעבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה כולה דלא כרב ענן אפ"ה אין טעם לאסור אפילו

באחרים עומדים על גביו כיון דמומר לכל התורה כולה ממש נמי לאו דינא הכי ואדרבה צריך ליתן טעם בהא דגזר ר"ג כהאי גוונא והיינו משום גדר שראה שנתקלקלו ביותר וכמו שאבאר לקמן ואם כן אין כאן קושיא על פירוש רש"י ועוד בלאו הכי נמי איכא למימר דאפילו בחותך כזית בשר לחוד לא ראה רבי מאיר לאסור בדיעבד דנהי דמומר לעבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה כולה היינו כשהוא ודאי מומר לעבודת כוכבים בפרהסיא מה שאין כן הכא דרובם בחזקת היתר קיימי אלא דרבי מאיר לחששא בעלמא הוא דחייש למיעוטא בכהאי גוונא ואם כן כיון שמוחזקין המה לענין שחיטה כל שכן שאין לגזור על כולן משום האי מיעוטא ובימי ר"ג ראו להחמיר גם בזה כמו שאבאר לקמן כן נראה לי ליישב שיטת רש"י ודו"ק:

בא"ד אבל אם הוא ר"ג דיבנה ניחא. קשיא לי על פי' התוס' איך אפשר לומר דר"ג דיבנה גזר עלייהו כדין מומר לעבודת כוכבים דהא אדרבה אשכחן לר"ג דיבנה גופא שהכשיר בגט שיש עליו עד כותי ומוקמינן לה התם בכותי חבר ואי משום חשש מומר לעבודת כוכבים נגע בו מאי מהני שהכותי חבר שהרי על כולן גזרו אפי' בשחיטה ושם כתבתי ליישב קצת דאפשר דהך מעשה דר"ג הוי קודם גזירה שבאותו זמן עדיין לא מצאו דמות יונה ומה שיש לדקדק עוד בתוס' עיין בסמוך:

דף ו.

בגמרא ואי ס"ד לא קיבלה מיניה לישני ליה פירש"י ואס"ד דלא קיבלה רבי זירא מרבי יעקב לישני ליה איהו לנפשיה. וקשיא לי טובא דממה נפשך אם נפרש כפשטא דלישנא דרש"י ותוספות דהא דמהדר רבי יעקב למימרא בעי היינו משום לפני עור לא תתן ואפ"ה מספקא ליה לתלמודא אי קיבלה ר' זירא מר"י או לא דאפשר דלא חייש להך דיוקא דלמימרא בעי דאיכא למימר דמקמי תקנת ר"ג היו מותרין לאכול משחיטת כותי לגמרי דחיישי אלפני עור והיינו כפי' התוספות דר"ג דשמעתין היינו ר"ג דיבנה וא"כ כל הנך תנאי דפליגי לעיל במצת כותי ומודו דלא חיישי אלפני עור היינו לאחר תקנת ר"ג וב"ד שראו שחשודין המה בכך א"כ לפ"ז תיקש' אהא דקאמר אי ס"ד דלא קיבלה מיניה לישני ליה דמה שאכל ר"י היינו בישראל עומד ע"ג ומאי לישני ליה דקאמר הא בלא"ה פשיטא דהכי הוי דאי באין עומד ע"ג היאך אכל ר"י דאפילו אי לא שמיע ליה האי תקנה דר"ג וב"ד או דשמיע ליה ולא קיבלה אכתי קשה אטו לא שמיע ליה לר"י דלכולהו תנאי הלכה מרווחת דלא חיישי אלפני עור וטפי ה"ל למיפשט הפשטן בפשיטות מהא עובדא גופא דע"כ מינה שמעינן דתקנת ר"ג היינו באין עע"ג ואם נפרש דודאי להאי ס"ד דר"ז

לא קיבלה מיניה דר"י הא דאמר למימרא בעי והיינו כדפרישית דאיכא לאוקמי תקנה דר"ג לענין חותך כזית בשר דודאי למימרא בעי דא"כ השתא נמי לא פשיט מידי מאי דקאמר אי ס"ד ל"ק לישני ליה דלמא לעולם אימא לך דלא קיבלה מיניה וא"כ לפ"ז הא דקאמר ר"נ ב"י דר"י ורב אסי אכלו משחיטת כותים היינו כשראו שהכותים אכלו ממנו או שחתכו לו כזית בשר ובהאי גופא שפיר תהי בה ר"ז ומספקא ליה אי ר"י שמיע ליה ולא קיבלה או דלא שמיע ליה ושפיר פשיט נמי לנפשי' מיהו לפי מה שכתבתי בחידושי גיטין דהא דקאמר ר"י מעיקרא למימרא בעי היינו משום דהוי פשיטא ליה דאפילו קודם ר"ג היה הדבר פשוט דלא מהני חותך כזית בשר וכר"א דאוסר במצת כותים או כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו כאן דאפי' לת"ק דר"א ורשב"ג נמי אסור דלת"ק כתיבא ואחזיקו בעי וקי"ל כת"ק וא"כ לפ"ז הא דמספקא ליה לתלמודא אי קיבלה ד"ז מר"י או לא היינו משום דאפשר שלא נתחדשה הלכה זו קודם תקנת ר"ג וא"כ לפ"ז תו לא שייך למימר דהא דאכל ר"י משחיטת כותי היינו בחותך כזית בשר דודאי לא הוה עבד עובדא בנפשיה להתיר כיון דרבים פליגי עליה דרשב"ג ורשב"ג גופא לא מתיר אלא בדיעבד אע"כ דמה שאכל ר"י משחיטת כותי היינו באמת באחרים עע"ג א"כ קשה דלישני ליה לנפשיה כן נראה לי נכון ועיין עוד בסמוך:

שם ומ"ט גזרו בהו רבנן כי הא דרשב"א שדריה ר"מ וכו' וגזר עלייהו מאי טעמא א"ר נחמן ב"י דמות יונה מצאו להם כו' ור"מ לטעמיה דחייש למיעוטא. וקשיא לי טובא אכתי אי נימא שרובם היו עובדים דמות יונה אפ"ה אמאי אסרו ר"ג וב"ד שחיטתן אף באחרים עע"ג דהא אפילו בודאי מומר קי"ל באחרים רואין אותן מותר וכדקתני במתניתין וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן כיון דליכא למיחש למידי ולא אשכחן דלא מהני אחרים רואין אותן אלא בעובד כוכבים ששחט וכיוצא בו בצדוקי שסתם שחיטתו לעבודת כוכבים וכ"ש הכא דלא ידעינן שהוא ודאי מומר ועוד קשה במאי דקאמר ר"מ לטעמיה דחייש למיעוטא ופירש"י בשמעתא דגבי קטן וקטנה ובאמת דבלא"ה אשכחן בכמה דוכתין בפשיטות דר"מ חייש למיעוטא אלא דאכתי לא דמי דהא אמרינן להדיא ביבמות בפרק האשה שהלכה ובכמה דוכתין דהיכא דלרובא מסייע לה חזקה מודה רבי מאיר דלא חיישינן כל שכן הכא דמשמע שלא ראו שהכותים עובדים אותה כ"א אותן שהיו בהר גריזים וממילא דכולהו אינך רובי כותים היו בחזקת כשרות ולא שייך נמי בכה"ג בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת דודאי שנשחטה בהיתר כיון שאחרים רואין אותו מתחילה ועד סוף ותו לא הוי בכלל איסור שאינה זבוחה ויותר קשה אהא דקאמר ר"מ לטעמיה ור"ג וב"ד נמי כר"מ ס"ל בהא דחייש למיעוטא א"כ אמאי מייתי הש"ס

הך גזירה דר"ג וב"ד טפי מן כל איסורין שבתורה דקי"ל הלכה מרווחת דלא חיישינן למיעוטא והנלע"ד בזה דאה"נ דהא דאמרינן הכא ר"מ לטעמי' דחייש למיעוטא לרווחא דמלתא בעלמא נקט דודאי לא דמי הא לדר"מ מכח הנך קושיות דאמרן ועוד דרובא ומיעוטא כה"ג לא אשכחן כיון דהמיעוט ניכר במקומו סמוך להר גריזים מהיכא תיתי נאמר דמשום אותם שוטים שקילקלו במקום זה נחזיק כל הכותים רשעים ועוד דהא מסיק הכא להדיא דטעמיה דר"מ דגזר רובא אטו מיעוטא אלמא דטעמא דידיה משום גזירה בעלמא וגזירה כי הא לא תליא בהך פלוגתא דחיישינן למיעוטא דפליגי ר"מ ורבנן לענין קטן וקטנה ודכותיה דהא בדוכתין טובא אשכחן דרבנן נמי גזרו גזירות לעשות משמרת למשמרת ועכ"פ לולא פירש"י היה באפשר לפרש דבכה"ג גופא פליגי ר"מ ורבנן במשנה דר"פ כל הצלמים דר"מ גזר שאר מקומות אטו אותו מקום ורבנן לא גזרו אלא דלקושטא דמלתא התם נמי נקט לה תלמודא הך לישנא דר"מ דחייש למיעוטא גזר בשאר מקומות ורבנן דלא חיישי למיעוטא לא גזרו וע"ש בתוספות מש"ה נקט נמי הכא האי לישנא גופא. נקטינן מיהא דלפ"ז דלא תליא הך פלוגתא בפלוגתא דר"מ ורבנן בעלמא נתיישבו כמה קושיות שהקשיתי ומש"ה הוכרח נמי רש"י לפרש בסמוך דהא דאסרו ר"מ ור"ג ולא קיבלו מינייהו היינו (כל הגזירות דר"מ ור"ג) משום שלא היו יכולין לפרוש מהם ולא ניחא ליה לפרש כמו שפירש הרשב"א ז"ל דלשיטת רש"י כל הגזירות דר"מ ור"ג ור"א ורבי אסי לא הוי אלא משום חששא דמיעוטא ואנן קי"ל דלא חיישינן למיעוטא וכמו כן כתב הרמב"ן ז"ל דודאי הא דלא קיבלו מר"מ ור"ג היינו משום שחוששין למיעוטא ודלית הלכתא כוותייהו אלא כרבנן דלא חיישי למיעוטא משא"כ בימי ר"א ורבי אסי נתקלקלו כולן או רובן לפיכך גזרו עליהן דלפ"ז הדרו כל הקושיות שהקשיתי לדוכתייהו ולמאי דפרישית א"ש טובא דלקושטא דמלתא דר"מ ור"ג נמי לא הוי עיקר טעמייהו משום דחיישי למיעוטא ממש אלא משום גדר וסייג חיישו הכא טפי למיעוטא וגזרו רוב אטו מיעוט לפי שהכותים מעולם היה חשודין לקלקל כדאשכחן בקרא בעזרא סי' ד' (ועיין שם בפירש"י) ובגמרא דיומא בר"פ בא לו שבקשו הכותים את בית אלקינו מאלכסנדר מוקדן להחריבו והרבה כיוצא באלו שמעולם היו רצועת מרדות לישראל לקלקל אותם אלא לפי שלא היה באפשר לפרוש מהם לגמרי ולעשותם כעובדי כוכבים גמורים עד עובד' דהאי סבא דאמר לרשב"א ושמת סכין בלועך נתן ר"מ על לבו וגזר עכ"פ על יינם כיון שהמעשה שהיה ביין הוי ועוד דלמיעקר פורתא פורתא בעי ועוד שעל השחיטה לא הוי חייש לגזור כיון דבלא"ה לא היו שוחטין כ"א באחרים רואין אותן ובהא ליכא למיחש כדפרישית ובימי ר"ג קלקלו הכותים ביותר וגזרו אף על השחיטה

ואפילו אחרים רואין אותן לא מהני שעשאן כמומר לעבודת כוכבים אלא שעדיין לא גזר עליהן להיותם כעובדי כוכבים גמורים לענין ביטול רשות כיון דמומר גופא יכול לבטל רשות כדאי' התם לענין צדוקים ובייתוסים שהביאו תוספות כאן משא"כ בימי רבי אמי ורבי אסי דפגע ביה האי סבא ואמר לית כאן שומרי תורה ולענ"ד יתכן לפרש לעיקר מלתא דהאי סבא מה שאמר לית כאן שומרי תורה נגד כל הכותים דיבר דלית כאן שומרי תורה כלל שאינם שומרי מצות וכוונתו היה שצריכין לפרוש מהם לגמרי שלא ילמדו ממעשיהם וכשסיפר הדברים ר' אבהו לרבי אמי ורבי אשי משום כך לא זזו משם עד שעשאום כעובדי כוכבים גמורין לענין ביטול רשות דכיון דטעמא דלא מהני ביטול רשות בעובד כוכבים גופא אלא עד שישכור היינו מה"ט גופא כדי שיפרוש מהם כו' דעובד כוכבים לא מוגיר כדאיתא בר"פ הדר מש"ה גזרו האי גזירה גופא בכותים כן נראה לי נכון בעזה"י לפי שיטת לשון הסוגיא לולי דהתוספות ורשב"א בחידושיו לא פירשו כן אלא דמדקדוק לשון רש"י שהאריך בד"ה לבטל רשות ומסיק דטעמא דהא דאמרינן בעובד כוכבים עד שישכור מפרש בפ' הדר ואין דרך רש"י להאריך כ"כ לכן קרוב הדבר בעיני שנתכוין למה שכתבתי:

שם מאי כעובדי כוכבים גמורים אר"נ ב"י לבטל רשות וליתן רשות. נראה דהא דלא קאמר שעשאן כעובדי כוכבים גמורים לענין דאם קידש בת ישראל דלא הוי קידושין היינו משום דלקושטא דמילתא כתב הטוא"ה בסי' מ"ד דבכותי שקידש בת ישראל הוי עובדא ואצריכו גט רבי יהודאי והר"ר שמואל ריש כלה והנראה בזה דמה שהוצרך הטור להביא דבריהם היינו משום דלכאורה מלישנא דהכא דאמרינן שעשאן כעובדי כוכבים גמורים הוי משמע דאפילו לענין קידושין איירי דאפשר דאפקעינהו רבנן קידושין מינייהו קמ"ל דלא וכ"כ הב"י שם בשם ס' העיטור ע"ש וכבר עלה בלבי לפרש טעמייהו דהנך גאונים לענין קידושין היינו ע"פ שיטת רבי' גרשום מאור הגולה שכתבו בחידושי הריטב"א ותו' רי"ד בשמו דאפילו למ"ד כותים גירי אריות הם היינו הדור הראשון שנתגיירו בימי סנחריב אבל הדורות האחרונים יש מהם שחזרו ונתגיירו ממש והם גירי אמת ובכך היה רוצים לפרש הא דאמרינן התם כותי לא ישא כותית ע"ש ועפ"ז הייתי יכול לפרש הסוגיא דהכא יותר בפשיטות אלא שאין כאן מקומו להאריך יותר וכבר הארכתי בזה בחידושי קידושין דף ע"ד ע"ש ודו"ק:

שם רבי זירא ורב אסי איקלעו לפונדקא דיאי אייתו לקמייהו הני ביצים מעורבות ביין רבי זירא לא אכל ור"א אכל ופירש"י דכיון שהיין על ידי תערובת אייתי לקמייהו לא חשו למלתא עד דאמר ליה רבי זירא אמאי לא חייש מר לתערובת דמאי ובדבור המתחיל

אפשר כתב רש"י עוד דלקושטא דמלתא שכח הגזירה ואכל בשוגג וקשיא לי דנהי דר"א שכח הגזירה דתערובת דמאי אכתי היאך אכל דכיון שהפונדק עם הארץ היה וסתם עם הארץ חשודין לאכול פירותיהן בטומאה אם כן היאך אכל משל עם הארץ וכל שכן למאי דמשמע דהאי עובדא בא"י הוי מדחיישי לדמאי שאינו נוהג בח"ל כדמסקי התוספות לקמן בד"ה רבי וא"כ דבא"י הוי האי ר' אסי היינו ר' אסי דלעיל בשמעתין שהיה חבירו דר' אמי ואמרינן בעלמא דר' אמי ור' אסי כהני חשובי דארעא דישראל הוו ובודאי היו נזהרין לאכול פירותיהם על טהרת קודש או עכ"פ על טהרת תרומה וא"כ היאך נתארח אצל ע"ה ומשנה שלימה היא המקבל עליו דברי חבירות לא יתארח אצל ע"ה וכ"ש שלא יאכל משלו אלא דאפשר דשאני פונדק דכיון דלא סגי בלא"ה וזו פרנסתו שמתארחין אצלו בני אדם אף הוא נזהר בכך ושוכר פועלים חבירים שיודעין לשמור הכל בטהרה ומש"ה לא קשיא ליה לר' זירא אלא מתערובת דמאי:

שם ולא גזרו על תערובת דמאי והתניא הנותן לשכנתו כו' ואם אמר לה עשי לי משליכי חושש לשאור ותבלין שבה ופירש"י דהאי חושש היינו שצריך להפריש עליהן דמאי ואע"ג דתערובת הוא עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דנהי דרש"י הוכרח לפרש כן דהאי חושש למעשר היינו לענין שצריך להפריש כיון דלישנא דגמרא מוכח הכי שמזה עיקר הקושיא אכתי יש להקשות מנ"ל להמקשה לפרש כן דהא בכל דוכתא דתנא שביעית ומעשר בהדי הדדי האי מעשר היינו מעשר שני וכדאיתא בכמה דוכתי ובבכורות פ' עד כמה לעניין חשוד על השביעית חשוד למעשרות ומפרשינן לה לענין מעשר שני ע"ש וא"כ בכה"ג גופא מצינן לפרש האי חוששין למעשר דהכא לענין מעשר שני דאסור לאכול שמא של מעשר שני או של שביעית הן וא"כ לפ"ז לעולם דלא גזרו על תערובת דמאי והכא היינו טעמא דאיירי במעשר שני ושביעית:

דף ח.

בגמרא ותיפוק ליה משום שמנונית דאיסורא ופי' רש"י משום שמנונית דאיסורא דנבלות. ולא ידעתי מי הכריח לרש"י לפרש כן דבפשיטות הוי מצי לפרש דהאי שמנונית דאיסורא היינו שמנונית דתקרובת עבודת כוכבים עצמו דחמיר טפי ואפשר דאפי' כשהסכין אינו בן יומו ונותן טעם לפגם הוא אפ"ה אסור אפי' בדיעבד כדאשכחן כה"ג בחמץ בפסח דמשהו מיהא איקרי ויש ליישב בדוחק דלשון ותיפוק ליה הכי משמע ליה דאי אשמנונית דעבודת כוכבים קאי לא שייך לשון ותיפוק ליה אלא הכי ה"ל למיפרך וליתסר משום שמנונית ומדקאמר ותיפוק ליה משמע דהכי קאמר דאפילו בלאו איסור

דסכין של עבודת כוכבים אכתי ליתסר כמו סכין של עובדי כוכבים דעלמא דאסור משום שמנונית דאיסורא והיינו דנבלות:

דף ט.

בגמרא גופא אמר רב הונא בהמה בחייה כו' נשחטה בחזקת היתר עומדת ולימא נשחטה הותרה. ולכאורה למאי דלא אסיק אדעתיה השתא דמיירי באתיליד בה ריעותא א"כ טפי ה"ל לאקשויי דכל הך בבא דנשחטה לא איצטריך ליה לר"ה לאשמעינן דפשיטא דכיון דנשחטה ויצאה מחזקת אבר מן החי ומאיסור שאינה זבוחה לפי' התוס' א"כ פשיטא דנשחטה הותרה וליכא למימר דנשחטה הותרה איצטריך לאשמעינן לענין דאין צריך בדיקה דהא ודאי ליתא דהא לענין בדיקת הריאה פשיטא דלכתחילה צריך לבדוק לשיטת כל הפוסקים וכמ"ש רש"י לקמן דף י"ב גבי היכא דאפשר אפשר משום דהוי מיעוט המצוי ואי לענין דיעבד איירי כגון שנאבדה הריאה דלכל הפוסקים חוץ מהר"י הלוי שהביא הרשב"א ז"ל בחידושיו אפילו בנאבדה הריאה כתבו דנשחטה הותרה והיינו מהאי סוגיא דהכא ואף להמחמירין בדיעבד אינו אלא משום קנס או משום סייג ולא מדינא דגמרא א"כ לפ"ז השתא נמי לא קשה מידי ולימא נשחטה הותרה דאכתי היא גופא תיקשי למה הותרה דנהי שאין כאן חזקת איסור הא נמי ליכא חזקת היתר ובהא קאמר ר"ה שפיר דודאי בחזקת היתר גמור עומדת והיינו משום חזקה דאתי' מכח רובא דרוב בהמות הנשחטים כשרים הם וכ"ש דקשה טפי על שיטת ר"י הלוי זצ"ל שהביא הרשב"א ז"ל בחידושיו דמשמע מדבריו שמדינא דגמרא אוסר בנאבד הריאה א"כ תיקשי ליה מדר"ה דאמר בפירוש נשחטה הותרה וכן הקשה באמת הרשב"א ז"ל בחידושיו וכמה מפרשים ולכאורה היה נראה לי ליישב שיטת ר"י הלוי שסובר דנהי דודאי רב הונא סבר דבכל ענין אמרינן דנשחטה הותרה אפי' בנאבדה הריאה אפשר משום דסבר כהנך אמוראי דלקמן דף י"א דהא דאמרינן זיל בתר רובא ילפינן מפרה אדומה ועגלה ערופה ושעיר המשתלח אלמא דאפילו למיעוטא דשכיח לא חיישי דאלת"ה אכתי ניחוש שמא נקבה הריאה משא"כ ר"י הלוי גופא סבר כרב אשי לקמן דבתראה הוא ולא יליף אלא משחיטה עצמה דלמא במקום נקב קא שחיט נמצא דלפ"ז לא מצינן למילף דאזלינן בתר רובא אלא במקום דלא אפשר ושאינו מצוי כלל כגון האי דלמא במקום נקב קא שחיט ואפשר נמי דדייק לה ר"י הלוי מדר' אבא גופא דקאמר בא זאב ונטל בני מעיים וכיון דריאה לאו בכלל בני מעיים הוא משמע דבריאה פשיטא ליה דחוששין והיינו כדפרישית דר"ה דמיקל משום דס"ל כהנך אמוראי דלקמן ועוד דאיכא למימר דר"ה

לטעמיה דאלים ליה חזקה טובא אפילו היכא דאיתרע חזקה טובא דהא אמר לקמן השוחט בסכין ונמצאת פגומה אפילו שיבר בה עצמות כל היום פסולה והיינו נמי מהאי טעמא גופא דאמרינן עלה בשלמא ר"ה כשמעתי' והיינו כדאמר הכא עד שיודע לך במה נשחטה ולפ"ז אית לן לפרש סיפא דמלתא דר"ה בכה"ג גופא דנשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך והיינו נמי דאלים ליה הך חזקת היתר דאתיא מכח רובא ומש"ה מיקל בנטלם זאב והחזירם כשהן נקובין דאין חוששין שמא במקום נקב קא נקיב אף על גב דאיתרע אכתי לא ידעינן במה נטרפה וכ"ש דמה"ט מכשיר נמי בנאבדה הריאה כיון דלא איתרע חזקה משא"כ לדידן דלא קי"ל כר"ה בשיבר בה עצמות כיון דאיתרע חזקת איסור תלינן אפילו לקולא א"כ כ"ש דאמרינן הכי לענין חזקת היתר גבי בא זאב ונטל בני מעיים דהא איתרע הך חזקה טובא וא"כ לפ"ז יש לאסור ג"כ בנאבדה הריאה דנהי דלא איתרע חזקת היתר מ"מ כיון דחזקת היתר נמי לא אלים טובא לגבי ריאה כיון דשכיחי טובא וכמה מיני טריפות מצוים בה כך נראה לי בשיטת ר"י הלוי ומה שהקשה הרשב"א ז"ל עוד בחידושיו עליו יש ליישב אלא שאין לי להאריך דבלא"ה כמעט כל הפוסקים חולקים עליו בזה כדפרישית והביאו ראיה ברורה מירושלמי דאפי' בנאבדה הריאה מותר ואף ליש מחמירין היינו משום גדר וסייג בלבד כמ"ש הש"ך ומעתה נבוא לבאר מה שהקשיתי על שיטת רש"י וסייעתו בהא דמקשה ולימא נשחטה הותרה ולא ניחא ליה למימר דאיצטריך ליה לדר"ה נמי בחזקת היתר עומדת להיכא דנאבדה הריאה דאפשר דבאמת שזה בכלל הוא במאי דמשני ר"ה גופא דאיצטריך למימר בחזקת היתר עומדת דטעמא יהיב למלתא אלא כיון דלקושטא דמלתא מתיר ר"ה אפי' היכא דאיתרע וממילא דכ"ש דמותר בנאבדה הריאה דלא איתרע כלל ואי משום דהוי מיעוט המצוי לא איכפת לן בהא כמ"ש רש"י להדיא לקמן במסקנא דסוגיא דאזלינן בתר רובא ולא שני ליה כלל כן נ"ל ועיין מ"ש בזה בפרק אין צדין ועיין עוד בסמוך:

דף ט:

איתיביה ראה ציפור המנקר כו' חוששין שמא במקום נקב נקב א"ל מי קא מדמית איסורא לסכנתא כו' עד סוף הסוגיא לכאורה יש לתמוה טובא בזו הסוגיא דמעיקרא מאי ס"ד דר' אבא לאותביה לרב הונא מסכנת' לאיסורא דהא מלתא דפשיטא הוא דטובא מפלגינן בין סכנתא לאיסורין שבתורה דהא בכל איסורין שבתורה אזלינן בתר חזקה ובתר רובא משא"כ בסכנתא מחללין השבת ולא מהני לא רובא ולא חזקה ואין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אפי' את"ל דהכא לאו סכנת נפשות ממש הוא כדמשמע בל'

הרמב"ם ופשטיה דש"ע שעיקר איסור גילוי אין לך אלא חששא בעלמא שלא יבא לידי סכנה מ"מ מילתא דפשיטא היא שאין לאדם להכניס עמו לכתחילה במלתא שיוכל לבוא לידי סכנה וכ"ש דקשה טפי בהא דאמר ליה רבא לר' אבא מ"ש ספק סכנתא לחומרא ספק איסורא נמי לחומרא דהא מילתא דפשיטא היא דהא דקי"ל ספק איסורא לחומרא אפי' לשיטת רש"י והתוס' ורוב הפוסקים דס"ל דספק השקול אסור מן התורה היינו היכא דליכא חזקה משא"כ הכא דאיכא חזקה כדאמר ר"ה להדיא נשחטה בחזקת היתר עומדת ולא אשכחן מאן דפליג עליה בהא א"כ לא שייך בכה"ג לישנא דספק איסורא לחומרא דהא בכל דוכתא אזלינן בתר חזקה אפי' מדרבנן זולת באיזה מקומות שאמרו חכמים בפירוש ומה"ט גופא קשה נמי עליה דאביי דמהדר ליה ולא שני לך בין סכנתא לאיסורא ומייתי לה מספק טומאה בר"ה ולא אסיק אדעתיה דהלכתא גמירי לה דהא חזינן דברה"י ספיקו טמא וא"כ מאיזה טעם שיהיה אין לדמות טומאה לשאר איסורין וטפי ה"ל לאביי לאתויי מכמה משניות ובריתות דאזלינן בתר חזקה וכה"ג יש לדקדק בכל השקלא וטריא עד למסקנא דעיקר השקלא וטריא אינו אלא אי דמיא איסורא לסכנתא אי לא ובפשיטות הוי שייך טפי למישקל ולמיטרח דליחזי אנן אי יש לחוש לספק איסור הנודע לאחר שחיטה במקום חזקה או לא דהא בכמה דוכתי במכילתא אשכחן דשקיל וטרי הש"ס בענין זה לענין חוששין לספק דרוסה וחששא דשמא הבריא ואי תלינן היכא דממשמשי ידא דטבחי ולא אשכחן בשום דוכתא דמדמי לסכנתא והנלע"ד בזה כשנדקדק עוד דמעיקרא מאי האי דבעא מיניה ר' אבא מר"ה אי חוששין שמא במקום נקב נקב אמאי לא פשיטא ליה לר' אבא מהך ברייתא גופא דראה צפור המנקר דהא איהו גופא מקשה לר"ה מהך ברייתא וכה"ג מקשו התוס' בכמה דוכתי ועוד יש לדקדק דכיון דר' אבא גופא דבעא מיניה מר"ה נקט במילתיה האי לישנא מי חיישינן שמא במקום נקב נקב א"כ ה"ל לר"ה לאהדורי סתמא דאין חוששין ומאי האי דמסיק ליה אין חוששין שמא במקום נקב נקב דהוא מיותר וכן דקדק התורת חיים לכך נראה לפענ"ד ליישב חדא מגו חדא דודאי רבי אבא גופא נמי פשיטא ליה דיש לחלק בין האי דראה צפור דטעמא משום סכנתא ואיסור' מסכנת' לא ילפינן אלא דבלא"ה קשי' ליה לר' אבא אהא דמהדר ליה ר"ה אין חוששין שמא במקום נקב נקב דא"כ קשיא לר"ה דידיה אדידיה הא אדרבה אשכחן לר"ה דמחמיר טובא בספיקא היכא דאיתרע חזקתו דהא בהשוחט בסכין ונמצאת פגומה קאמר ר"ה להדיא דאפי' בשיבר בה עצמות כל היום אפ"ה פסול' אע"ג דעיקר מימרא דר"ה בסכין בדוק איירי וא"כ אמאי לא מוקמינן הסכין אחזקתה דמעיקרא ואי משום דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע

לך במה נשחטה מ"מ כיון ששחט בסכין בדוק אזלא לה הך חזקה לגמרי דהא הבהמה לא איתרע וא"כ הרי ידע במה נשחטה אע"כ דהא דלא מוקי הסכין בחזקת בדוק היינו משום דנמצאת עתה פגומה והרי פגומה לפניך ואיתרע חזקת הסכין דמעיקרא אע"ג ששיבר בה עצמות ועצם ודאי פוגם אפ"ה מחמיר ר"ה דכיון דנמצאת פגומה איתרע לה מיהא הך חזקה דמעיקרא ומש"ה מחמיר בה ר"ה א"כ כ"ש הכא דבהמה גופה איתרע לה חזקת היתר טובא כיון שנמצא נקב בפועל ובהמה גופה איתרע מש"ה אע"ג דאיכא למיתלי הך נקבים בזאב אפ"ה יש לאסור במכ"ש דסכין פגומה וכה"ג גופא אשכחן בר"פ דאלו טריפות דף מ"ג אמימרא דעולא דקאמר ישב לה קוץ בווושט אין חוששין שמא הבריא ומקשה עליה סתמא דתלמודא מ"ש מסכין ונמצאת פגומה ולכאורה נראה ברור דהא דמקשה התם מהשוחט בסכין ונמצאת פגומה היינו אפילו למאי דקי"ל כרב חסדא דמכשר בשיבר בה עצמות א"כ כ"ש דקשה אר"ה טפי דאוסר אפי' בשיבר בה עצמות וע"כ היינו משום דהסכין איתרע כדמשני הש"ס התם בפ' אלו טריפות א"כ כ"ש הכא דבהמה גופא איתרע וכ"ש למאי דפרישית לעיל דשיטת כל הפוסקים דריא' נמי בכלל בני מעיי' היא וא"כ הך אבעי' דר' אבא היינו אפי' בריאה דשכיחי בה נקבים א"כ היאך קאמר ר"ה סתמא דאין חוששין דמשמע נמי דאפילו בריאה הוי נמי דינא הכי אע"כ דמשמע ליה לר' אבא דלר"ה אה"נ כל היכא דאיתרע חזקתיה יש לאסור ואפילו היכא דאיכא למיתלי בהיתר טפי כגון בהאי דסכין פגומה ולפ"ז ודאי דלר"ה חיישינן נמי לספק דרוסה ובקוץ בווושט חיישינן נמי שמא הבריא וא"כ ע"כ הא דפשיטא ליה לר"ה בזאב דהכא דאין חוששין הינו משום דהך חששא דשמא במקום נקב נקב לא חשיב ליה ספיקא כלל דלא איתרע חזקתיה בהכי ואפילו כמיעוטא דמיעוטא לא חשיב לה והשתא א"ש טובא הא דמסיק ר"ה במילתיה אין חוששין שמא במקום נקב נקב דלאו יתור לשון הוא אלא טעמא יהיב למילתא דדוקא הך חששא הוא דאין חוששין משא"כ בשאר חששות אע"ג דאיכא למיתלי טפי בהתירא אפ"ה חזקה קמייתא מיהא איתרע וחשבינן לה כפלגא ופלגא אי מדאורייתא או מדרבנן כמו שיבואר א"כ לפ"ז שפיר איתיבי ר' אבא לר"ה מהך ברייתא דראה צפור שחוששין שמא במקום נקב נקב הרי לפנינו כיון דזימנין מיהא דאיתרמי חיישינן לה אע"ג דהתם קודם שהיה מנקר באבטיחים היה הפירי בחזקת היתר גמור לגבי חששא דנחש א"כ ה"נ אמאי קאמר ר"ה דאין חוששין ומהדר ליה ר"ה דאפ"ה יש לחלק בין סכנתא לאיסורא דבחששא כל דהו חיישינן לסכנתא ומ"ה מקשה ליה רבא מ"ש ספק סכנתא לחומרא ספק איסורא נמי לחומרא והינו משום דבלא"ה פשיטא ליה לרבא דבאיסורא כה"ג נמי תלינן לחומרא מהא דקי"ל חוששין

לספק דרוסה ומשמע נמי בפ' אלו טריפות דמה"ט חוששין נמי שמא הבריא והיינו משום דכל היכא דאיתרע חזקת היתר בשום ענין ה"ל כפלגא ופלגא ואפשר דמדאורייתא אסור ואפי' את"ל דלא הוי ממש כפלגא ופלגא אפ"ה מדרבנן מיהא אסור וא"כ ה"נ כיון דאשכחן בשום דוכתא דאיכא למיחש שמא במקום נקב נקב ממילא דיש לאסור בבא זאב ונטל בני מעיים וכ"ש בריאה דשכיחי נקבים כדפרישית ומהדר ליה אביי ולא שאני לך בין איסורא לסכנת' והיינו משום דמשמע ליה לאביי דבכל ספק דאיתרע אפ"ה היכא דאיכא למיתלי הך ריעותא במידי דשכיח תלינן להיתיר' ולא אמרינן בכה"ג ספק איסורא לחומרא אפילו מדרבנן ופשיטא ליה לאביי הכי מספק טומאה ברה"ר דאע"ג דלענין טומאה יש להחמיר טפי מבשאר איסורין מדאשכחן בספק טומאה ברה"י דחשבינן ליה כודאי ולא מוקמינן לה אחזקת טהרה והטעם מבואר בברייתא בסוטה בפ' כשם שהמים בודקין דכיון דאשכחן שעשאה התורה כודאי ולא אזלינן בתר חזקה אע"ג דאיסור סוטה קיל משאר טומאות שהרי לא עשה בה שוגג כמזיד ואונס כרצון ומסיק התם דמכאן אתה למד לכל ספק טומאה שהיא ברה"י דכודאי חשבינן להו מהאי ק"ו גופא שהרי עשה בהו שוגג כמזיד ואונס כרצון ואפ"ה אשכחן דברה"ר ספק טהור לגמרי ואפי מדרבנן לא חיישינן להחמיר והיינו כדאמרינן התם להדיא בהך ברייתא גופא וממקום שבאתה מה סוטה ברה"י טומאה נמי ברה"י ולא ברה"ר וא"כ אכתי קשה נהי דמק"ו מסוטה לא מצינן למילף שיהי' ספק טומאה ברה"ר כודאי אפ"ה ה"ל למימר דמספיקא מיהא לא נפקא דהא איתרע חזקת היתר דמעיקרא ועכ"פ מדרבנן היה להם להחמיר אע"כ דהיכא דאיכא למיתלי טפי בהיתר לא איתרע חזקתיה דמעיקרא ואפילו מדרבנן לא מחמירין וכיון דאפילו בטומאה דחמירי שעשה בה אונס כרצון אמרינן הכי כ"ש בשאר איסורין וממילא דע"כ הא דמחמירין גבי צפור המנקר היינו משום דחמיר סכנתא טובא ומעיקר תקנת' דספק מים מגולין מוכח הכי דליכא בהו ריעותא כלל ורוב המים בחזקת היתר עומדין ואיכא ספיקי טובא והיינו דשני אביי בלישנא ואילו ספק מים מגולין אסורין ולא מייתי לישנא דברייתא דראה צפור המנקר ולמאי דפרישית א"ש ואהא משני ליה רבא שפיר דהתם הלכת' גמירי לה מסוטה והיינו לענין דברה"ר דטהור לגמרי דלענין רה"י מק"ו מסוטה ילפינן וא"כ לפ"ז כיון דהלכתא לטהר לגמרי ברה"ר אתא תו לא שייך להחמיר אף מדרבנן ולפ"ז אתי נמי שפיר הא דמותיב רב שימי משרץ בפי חולדה וקס"ד דרב שימי דהא דדבר שאין בו דעת לישאל ברה"י לא מהלכתא גמרינן לה אלא כדרב גידל בפ' כשם דיליף לה מרומיא דקראי אהדדי כתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש תשרף דמשמע דוקא בודאי טומאה ולא בספק טומאה ובאידך קרא כתיב

והבשר כל טהור יאכל בשר והיינו בטומאת הגוף דודאי טהור הוא דיאכל אבל ספק לא יאכל וע"כ היינו טעמא דספק בטומאת בשר הוי שאין בו דעת לישאל וטומאת הגוף יש בו דעת לישאל אלמא דאין בו דעת לישאל טהור אף ברה"י א"כ כל שכן בשאר איסורין והוי תיובתא דרבא וע"ז משני הש"ס שפיר דהתם נמי הלכתא גמירי לה מסוטה דאיצטריך הלכתא לדבר שאין בו דעת לישאל דטהור לגמרי דאי מקראי ה"א דבאין בו דעת לישאל נהי דלא נעשה כודאי אפ"ה ספק מיהא הוי וא"כ לפ"ז תו לא שייך למילף מיניה שאר איסורין דהא מהלכתא לא גמרינן ומוקמינן להו אדינייהו דהיכא דאיתרע חזקה הוי ספק איסורא לחומרא או מדאורייתא או מדרבנן וכמו שאבאר בל' התוספות כן נראה לי נכון בישוב לשון סוגי' הגמרא וכן נראה לי מדקדוק לשון רש"י ז"ל:

בתוספות ד"ה התם הלכתא גמירי לה מסוטה תימא דמשמע הכא דהא דמטהרין ספק טומאה ברה"ר מסוטה גמרינן לה וקשה דבפ' ב' נזירין כו'. המשך לשון התוס' דהכא מבואר היטיב בל' מהר"ם ז"ל בחידושיו ודבריו ברורים למבין ולהמעיין בל' התוס' בכמה מקומות דבר"פ שני נזירין ג"כ כתבו התוס' ד"ה באומר ראיתי שנזרקה טומאה ביניכם דקשיא להו א"כ כל א' יביא קרבן טומאה ואי משום דלא גמירי מסוטה אלא דבר שאפשר להיות א"כ מאי פריך מעיקרא כמו שהקשו כאן ותירצו בקצרה דהמקשה דהתם סובר כמסקנא דהכא והיינו כמו שהקשה מהר"ם ז"ל אלא דמאי דמסקו התם ובמקום אחר מפורש באורך היינו במ"ש בריש מס' נדה ודבריהם שם ממש כמו שפירש מהר"ם ז"ל כאן ולכך לא רציתי להאריך בהמשך לשון התוספות וכאן לא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש בעיקר דברי התוס' שכתבו בתחלת דבריהם תימא דמשמע הכא דהא דמטהרין ספק טומאה ברה"ר מסוטה גמרינן לה וקשה מפ' ב' נזירין ומאי משמע הכא שכתבו דהא בריית' ערוכה היא דספק טומאה בין ברה"י ובין ברה"ר מסוטה גמרינן לה דברה"י מק"ו מסוטה ולאו מהלכתא אלא משום דכיון דבסוטה טומאה קריי' רחמנא היינו משום דבא ללמד על כל ספק טומאה ברה"י דטמא ודאי מק"ו ומסיק עלה ממקום שבאתה מה סוטה רה"י אף כל ברה"י ולא ברה"ר כדפרישית דאמרינן דיו אלא שכבר כתבתי בסמוך דמטעם דיו ה"א דנהי דברה"ר לא הוי כודאי טומאה אפ"ה ספק מיהא הוי מש"ה איצטריך הלכתא דטהור לגמרי וכ"ש דאיצטריך נמי הלכתא לטהר ברה"ר אפי' כי האי דשני נזירין וא"כ בזה נתיישב' כל הסוגיות בפשיטות דהא דמקשה התם בפ' ב' נזירין מעיקרא למאי דס"ד דהאי דשני נזירין ברה"ר איירי אמאי מייתי קרבן טומאה דבין אם נאמר דאתיא מדינא ובין אם נאמר דאתיא מהלכתא כדמשמע הכא אפ"ה יש לנו לומר דשניהם טהורים דהא אדרבה עיקר הלכתא להכי אתא דברה"ר בכל ענין טהור

וע"ז משני הש"ס התם שפיר דהא דשני נזירין מביאין קרבן טהרה וקרבן טומאה מספק היינו באומר שראיתי טומאה נזרקה ביניכם והוי ספק טומאה ברה"י ולאו מהלכתא אתי' דטמא אלא מק"ו מסוטה כדאמרינן בפ' כשם וכיון דילפינן לה בק"ו מסוטה תו לא שייך לומר כלל דשניהם טמאין דהא בסוטה לא אשכחן כה"ג וכל זה לא כדברי התוס' דהכא דמשמע מדבריהם בכל זה הדיבור דלקושטא דמילתא כל ספק טומאה בין ברה"י בין ברה"ר תרווייהו הלכתא נינהו וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ולדבריהם צ"ע גדול דבסוגי' דפ' כשם מבואר להדיא בל' הברייתא דספק טומאה ברה"י מתורת ק"ו ילפינן לה ואפשר דמשמע להו הכי מלשון הסוגיא דלקמן ר"פ אלו טריפות מהא דאמר עולא אין חוששין שמא הבריא ומקשינן עליה מ"ש מספק טומאה ברה"י דספיקו טמא ומסיק עלה ולטעמיך מ"ש מספק טומאה ברה"ר אלא התם הלכתא גמירי לה מסוטה דמשמע לכאורה דאתרווייהו קאי ובאמת אין זה מוכרח כמו שאבאר במקומו אי"ה ועוד דנהי דהלכתא לטהר ברה"ר לחוד אתיא מ"מ אטו לא שמעינן מינה ממילא דברה"י ספק טומאה מיהא הוי וא"כ א"ש הסוגיא דפ' אלו טריפות דכולה מלתא לענין ספיקא לחוד אייר אי חוששין שמא הבריא או לא ודוק היטב:

בא"ד וא"ת היאך מצי למילף מסוטה הא סוטה אית לה חזקת טהרה. ולכאורה דבריהם תמוהים בזה דכיון שכל דבריהם בזה הדיבור משמע להו דספק טומאה ברה"ר הלכתא גמירי לה וא"כ מאי פירכא שייך אהלכתא דהא כל הל"מ אמרינן בכל דוכתא שאין טעם לדבר ונראה דמשמע להו הכי מדמסיק הש"ס בהאי לישנא דהלכתא גמירי לה מסוטה ולא קאמר סתמא דהלכתא גמירי לה כדאמרינן בכל דוכתא אלא דבאמת משום הא לא איריא דכיון שיש כמה חילוקי דינים בין ספק טומאה ברה"ר וברה"י ואין בו דעת לשאול והרבה כיוצא באלו לענין טומאה למפרע מזמן לזמן מש"ה נאמרה הך מלתא בל' קצרה דהא כל דיני ספק טומאה בכלל כמו ספק טומאה דסוטה לכל פרטיהם מיהו התוס' פ"ק דנדה הקשו ג"כ קושיא זו דהיכי ילפינן לה מסוטה אלא דלשונם דהתם משמע דאסוגיא דפ' כשם קאי דיליף לרה"י בק"ו מסוטה וא"כ יפה הקשו דהאי ק"ו אית ליה פירכא משא"כ בל' התוספות דהכא אי אפשר לפרש כן וצ"ע ודו"ק:

דף י.

בגמרא אתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה אמר רב הונא אפילו שיבר בה עצמות כל היום פסולה. פשטא דלישנא בפלוגתא דר"ה ור"ח משמע דאיירי כשבדק לאחר שחיטה ונמצאת פגומה אבל אם לא בדק כלל הסכין לאחר שחיטה אפי לר"ה כשרה ומוקמינן

להסכין בחזקת בדוק דמעיקרא וה"ל כמאן דידע במה נשחטה ואזלא לה חזקת איסור דמעיקרא כיון דלא בהמה איתרע ולא סכין איתרע אע"ג דלעיל בדף הקודם אמרינן כשלא בדק הסימנין לאחר שחיטה הוי טריפה או נבילה מהאי טעמא דר"ה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה דשאני התם דכל כמה דלא ידעינן ששחט רוב שני הסימנין הרי היא בחזקת שאינה זבוחה דשחיטת רוב הסימנין תליא במעשה בפועל משא"כ הכא בסכין שאינו תלוי במעשה אלא ע"י מקרה אם נאבד הסכין או ששכח מלבודקו שפיר אמרינן דנשחטה הותרה כיון דבשעת שחיטה הסכין הי' בחזקת בדוק והרי ידע במה נשחטה אע"ג דפשט' דלישנא דר"ה דקאמר עד שיודע במה נשחטה משמע דאסכין קאי היינו לענין שאם לא בדק הסכין קודם שחיטה ולא לאחר שחיטה אסורה כל זה הסכימו רוב הפוסקים והמפרשים קמאי ובתראי אלא שהרשב"א ז"ל בחידושיו הביא בשם הרמב"ן ז"ל דבנאבד הסכין לר"ה נמי פסולה והביא ראיה לדבריו דאמרינן הכא דר"ה כשמעתי ואי איתא דבנאבד כשירה לא הוי כשמעתי ועוד הביא ראיות אחרות אלא שזה עיקר ראייתו ע"ש וע"ז כתב הרשב"א ז"ל בשם הרב רבי' יונה ז"ל דלא ס"ל הכי אלא דבנאבד כשירה לכ"ע ואפ"ה א"ש הא דקאמר בסמוך בשלמא ר"ה כשמעתי והיינו משום דאי לאו טעמא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת היינו מכשירין אפילו בנמצאת פגומה כיון דנשחטה לפניך ותלינן פגימת הסכין בשבירת עצמות כו' ע"ש ונראה לכאורה מלשון רבי' יונה ז"ל דמשמע לי' מ"ש הרמב"ן ז"ל דאי נאבד כשירה לא הוי כשמעתיה היינו משום דלענין נמצאת פגומה לא איצטריך ר"ה להאי טעמא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אלא דעיקר טעמא דר"ה משום דעור ודאי פוגם ואף שאיני כדאי מ"מ נלע"ד ברור דמעולם לא נתכוין הרמב"ן לדבר זה בראייתו דהא ודאי איצטריך להאי טעמא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת דאי לאו הכי לא הוי מיתסר מהאי טעמא דעור ודאי פוגם לחוד דהא ודאי דעור ודאי פוגם לאו מילתא דפסיקא היא שהרי רוב סכינין יפין הן לאחר שחיטה ומה"ט גופ' מכשירין הפוסקים בנאבד הסכין אלא דנראה לפרש מ"ש הרמב"ן ז"ל דאי בנאבד כשירה לא הוי כשמעתיה היינו כדפרישית שאם נאמר דבנאבד הסכין כשירה אף לר"ה משום דהוי כמו שידע במה שנשחטה א"כ מה"ט גופ' ה"ל לר"ה להכשיר אף בנמצאת פגומה שהרי בדק הסכין קודם שחיטה ובשעת שחיטה כבר יצאה מחזקת איסור דמעיקרא משששחט רוב הסימנים כן נראה לי בכוונת הרמב"ן ז"ל אלא דבאמת משום הא נמי לא איריא דנמצאת פגומה שאני כיון דהסכין איתרעי והרי פגומה לפנינו ועור נמי פוגם וה"ל כתרתי במקום חדא והוי כלא ידע במה נשחטה כיון דאיגלי מלתא למפרע דאיתרע חזקת סכין דמעיקרא

דשמא בעור נפגמה כן נ"ל ביישוב שיטת הפוסקים המכשירין ועיין בס' יש"ש ויש לי לדקדק הרבה בדבריו ואין להאריך כאן אלא דאכתי קשיא לי טובא על דברי הרמב"ן ז"ל שרוצה לומר דבנאבד הסכין טריפה דא"כ תיקשי טובא הך בדיקה דקודם שחיטה שהיא עיקר ואסמכיה אקרא דכתיב ושחטתם בזה ואמרינן נמי שצריך להראות לחכם ומה כבודו של חכם יש בזה כיון דלא נפקא מיניה מידי בהך בדיקה דממ"נ אם נמצא סכינו יפה לאחר שחיטה אפילו בלא בדיקה דקודם שחיטה כשירה דליכא למיחש למידי ואם לא נבדקה או שנאבד הסכין לא מהני נמי הך בדיקה קמייתא כלל ובאמת שהרב רבי' יונה ז"ל בעצמו הרגיש קצת בראיה זו אלא דאיהו לא קשיא ליה אלא מאוקימתא דרב אשי ורבא לעיל דמפרשים מתניתין דהכל שוחטין בישראל מומר והיינו שבודק סכין קודם שחיטה ונותן לו ולהרמב"ן ז"ל הך בדיקה דקודם שחיטה אינו עיקר אלא דלאחר שחיטה והיאך סמכינן אמומר וע"ז מסיק הרשב"א ז"ל שהיא ראי' גמורה אלא א"כ תאמר דהא דרבא ורב אשי לא ס"ל כר"ה אלא כר"ח כו' ע"ש בלשון הרשב"א ז"ל ולמאי דפרישית ודאי היא ראיה גמורה דבלא האי דמומר נמי קשה אהרמב"ן ז"ל מכל בדיקות דעלמא דלדבריו אין בהם צורך וצ"ע ליישב לשון הרמב"ן ז"ל ודו"ק:

שם מתיב רבא לסייע לר"ה טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ כו' והא הכא דודאי טבל כו'. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דמכאן נמי קשה על שיטת הרמב"ן ז"ל שכתב דלר"ה אפילו בנאבד הסכין סבר דפסילי והיינו משום דכשמעתיה אמרה למלתא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה והאי במה נשחטה היינו בדיקה דלאחר שחיטה שתמצא יפה וא"כ מאי מייתי רבא הכא לסייע לר"ה מהך ברייתא דטבל ועלה דאכתי לר"ה גופא מי ניחא דהא הכא גבי טבילה לא שייך הך מלתא דבדיקה דלאחר טבילה דכל היכא שחפף קודם טבילה דע"כ בהכי איירי תו לא אשכחן שיהא צריך בדיקה אם נמצא עליו דבר חוצץ וא"כ אמאי לא עלתה לו טבילה הרי טבל לפנינו ואזלא לה חזקת טומאה דמעיקרא ואי משום שנמצא עליו דבר חוצץ הרי נתעסק באותו מין ומהיכי תיתי ניחוש שהדבר חוצץ שנמצא עליו היה בשעת טבילה משא"כ בסכין שרגיל להפגם בעור וע"ש בל' הרשב"א ז"ל שהאריך בזה ובאמת שאין זה קשיא כל כך דשפיר מצינן למימר דעיקר מלתא דרבא לאותובי עלי' דר"ח וממילא הוי סיעתא לר"ה דאפילו בלא האי טעמא דעור מצוי לפגום אלא אי הוי ס"ל כר"ח דעור ספק פוגם אפ"ה ה"ל למיפרך מהאי טעמא דכיון שנמצא סכין פגום הרי לא ידע במה נשחטה ובחזקת איסור דמעיקרא עומדת עד שיודע בבירור כדאשכחן גבי טבל ועלה דאע"פ שנתעסק באותו המין אפ"ה בחזקת טומאה דמעיקרא קאי דכיון שנמצא עליו דבר חוצץ לא שייך

לומר הרי טבל לפנינו וכיוצא בזה מצינן ליישב במה שהאריך הרשב"א ז"ל שם עוד דהא דמותיב רבא עליה דר"ח היינו דוקא לפי המסקנא דלר"ח אפילו לא שיבר בה עצמות סבר דכשירה ולמאי דפרישית אין צריך לדחוק בכך אלא אי קשיא לי הא קשיא לי דאדרבה למאי דקי"ל כשיטת רוב הפוסקים דר"ה מודה בנאבד הסכין דכשירה דשפיר קרינן בה נשחטה שהרי לא נמצא ריעותא לא בסכין ולא בבהמה ודוקא בנמצא פגום קאמר דפסולה והיינו כדפרישית דכיון דהבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת והשתא נמי נמצא פגום יש לנו לומר כיון שנמצא השתא פגום כמו כן היה פגום בשעת שחיטה ע"י עור ואי משום דבדק הסכין ומוקמינן הסכין בחזקת בדוק אפ"ה ה"ל כתרתי במקום חדא ומש"ה פסולה כדאיתא בפ' עשרה יוחסין ובפ"ק דנדה דתרתי במקום חדא מידי ספיקא מיהא לא נפקא א"כ לפ"ז תקשי הך ברייתא דטבל ועלה דאפילו בנמצא עליו דבר חוצץ אמאי לא עלתה לו טבילה כיון שיש לתלות במה שנתעסק באותו המין והכא לא שייך לומר דכיון דבחזקת טומאה קאי ה"ל כתרתי במקום חדא ולא אמרינן בכה"ג הרי טבל לפנינו הא ליתא דהא פשטא דלישנא דנמצא עליו דבר חוצץ היינו שנמצא שום דבר החוצץ במיעוט דמקפיד ולא ברוב גופו דלא שכיח כלל וכ"ש דלא שייך בכה"ג לומר שאינו יודע בבירור אם נתלכלך רוב גופו בין חפיפה לטבילה וכיון דקי"ל בכמה דוכתי כר' יצחק דמן התורה אינו חוצץ אלא ברובו ומקפיד עליו אלא דחכמים גזרו על מיעוט המקפיד משום רובו המקפיד א"כ לפ"ז שפיר קרינן הרי טבל לפנינו ואזלא לה חזקת טומאה דמעיקרא לגמרי ולכאורה נראה לי דמכאן יש ראיה לשיטת יש המפרשים שהביאו התוס' בפ"ק דסוכה דף ו' ע"ב דהא דקאמר ר"ח דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ היינו דוקא לענין חציצת שערות אבל בבשרו חוצץ אפי' מיעוט שאינו מקפיד ולכאורה לשון רש"י שם נמי הכי משמע דהאי רובו היינו רוב שערו מטונף בטיט או קשור אחת אחת עכ"ל אלא שהתוס' הקשו שם כמה קושיות על שיטת היש מפרשים וכמו שהארכתי שם בחידושי סוכה דרש"י נמי לאו דוקא רוב שערו קאמר ולאפוקי רוב גופו אלא כיון דהתם לענין שער איירי מעיקרא מש"ה מפרש דהאי רובא דר' יצחק נמי בכה"ג ולקושטא דמלתא או ברוב שערו או ברוב גופו דוקא חוצץ אבל מיעוטו בכל ענין אינו חוצץ וזה ברור כמו שהארכתי בחידושינו עיין עליו אע"כ גם זה צריכין אנו לומר דעיקר תיובתא דרבא עליה דר"ח היינו מהאי טעמא גופא דמכח כ"ש אתינן עליה כיון דאשכחן דבטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ לא עלתה לו טבילה אע"ג דיוצא מחזקת טומאה לגמרי מדין תורה אפ"ה כיון דאכתי איסורא דרבנן עליה דכיון שגזרו על מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד מש"ה אסרו חכמים מן הספק כאילו עדיין בחזקת טומאה

א"כ מה"ט גופ' יש לפסול בשחיטה כיון שנמצא פגום אפילו בלא האי טעמא דר"ה כשמעתי' דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת דאף אם נאמר שאין כאן חזקת איסור אפ"ה יש לאסור מספק מדרבנן כנ"ל ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בתוספות בד"ה סכין איתרעאי כו' תימא דליכא לשנויי הכי אההיא דמקוה שנמדד ונמצא חסר כו' ועי"ל דמה לי אתיליד ריעותא בסכין כו' אע"כ ה"ק סכין איתרעי פי' ואיכא ספיקי טובא כו' עס"ה. וקשי' לי דנהי שתירוץ זה מספיק לפי האמת דלא תיקשי עלי' דר"ח מ"מ לרבא גופ' דלא אסיק אדעתי' הך סברא דסכין איתרעאי בהמה לא איתרעאי א"כ אדמקשה ליה מהך ברייתא דטבל ועלה אמאי לא מקשה ממשנה ערוכה דמקוה שנמדד דמייתי הש"ס בכמה דוכתי בפרק עשרה יוחסין ובפ"ק דנדה וגם על תירוץ ראשון של התוס' יש לדקדק דלכאורה כיון דס"ל לר"ה דע"י עור רגיל לבוא לידי פגימה א"כ לא גרע מהאי דחסר ואתאי גבי מקוה ובאמת נראה מלשון התוס' בפ"ק דנדה שהשמיטו הך מילתא דחסר ואתאי ואין להאריך כאן אלא דבלא"ה קשיא לי בעיקר קושית התוס' שכתבו מהאי מקוה איכא לאתובי אדר"ח דלא שייך לשנויי הך שינויא דסכין איתרעאי ואכתי מאי קושי' הרי תשובתו בצדו דהא בהאי דמקוה שנמדד דפליגי ר"ש ורבנן דלרבנן בין ברה"י ובין ברה"ר טמאין ודאי ור"ש פליג ואמר ברה"י תולין ברה"ר טהורין אלמא מדמפליג ר"ש בין רה"י בין רה"ר וחכמים נמי נקטו במילתייהו בין רה"י ובין רה"ר ואילו בשאר איסורין שבתורה לא אשכחן כלל לחלק בין רה"י בין רה"ר אלא שע"כ דהתם לענין טומאה איירי דאשכחן דמפלגינן בין רה"י בין רה"ר כדאיתא בסוטה בפ' כשם ובכמה דוכתי טובא דלענין טומאה הלכתא גמירי לה כיון דבסוטה עשה הכתוב ספק כודאי אע"פ שלא עשה אונס כרצון מכ"ש לענין טומאה שעשה אונס כרצון מש"ה היכא דדמי לסוטה והיינו ברה"י עשה בה ספק כודאי וברה"ר דלא הוי דומי' דסוטה אמרינן דטהור אי משום דמוקמינן אחזקתה כמ"ש התוספות לעיל בדף הקודם בד"ה התם הלכתא גמירי לה ובפ"ק דנדה האריכו יותר בזה או כדפרישית לעיל דהא דספק טומאה ברה"ר טהור היינו נמי מהלכתא לענין דטהור לגמרי ולא אמרינן תולין ולפ"ז א"ש טובא הא דקתני במתני' במקוה שנמדד דלחכמים בין ברה"י ובין ברה"ר טמאין והיינו טומאה ודאית ואתי לאשמעינן דאע"ג דבתחלת טומאה ברה"ר טהור לגמרי היינו משום דבחזקת טהרה קאי משא"כ במקוה שנמדד דה"ל סוף טומאה מש"ה אפילו בר"ה טמאה ודאי כיון דבלא"ה בחזקת טומאה קאי וכדמסיק התם בפ"ק דנדה להדיא אהך מתני' מקוה שנמדד ושניהם לא למדוה אלא מסוטה אלא דלרבנן כיון דאיכא תרתי לריעותא כודאי טומאה דמיא כו' ע"ש באריכות דמשני נמי שינויא אחרינ'

בכה"ג גופא וא"כ לפ"ז ממילא אין מקום לקושיית התוס' דממקוה שנמדד איכא לאותובי עלי' דר"ח דהא שפיר מצינן למימר שאני מקוה משום דלענין טומאה אשכחן שהחמירה התורה טובא שעשה ספק כודאי אפילו היכא דאיכא חזקת טהרה מכ"ש דיש להחמיר בסוף טומאה כיון דבחזקת טומאה קאי משא"כ בשאר איסורין דומי' דסכין פגום שפיר קאמר ר"ח דכיון דשחוטה לפנינו ופגימת הסכין יש לתלות בשיבור עצמות או בעצם המפרקת למסקנ' מש"ה קסבר ר"ח דכשירה והא דמקשה מטבל ועלה היינו כדפרישית בסמוך דבטבל ועלה נמי איכא חזקת טהרה טובא דהרי טבל לפנינו אע"פ שנמצא עליו דבר חוצץ דדבר תורה מיעוטו המקפיד עליו אינו חוצץ עד שיהיה רובו המקפיד וא"כ מן התורה הוי בטבילה זו בחזקת טהרה אלא משום גזירה בעלמא החמירו חכמים וא"כ שפיר קשה לר"ח דבסכין פגום נהי דאין כאן איסור דאוריית' כיון ששחט בסכין בדוק אפ"ה מאחר שנמצא פגומה ה"ל לאסור מדרבנן דלענין דרבנן לא אשכחן לחלק בין איסורא לטומאה כדמשמע לעיל גבי בא זאב ונטל בני מעים וכמו שהארכתי שם בפרק אלו טריפות ובדוכתי טובא ואע"ג דבפ"ק דנדה מקשה הש"ס חבית של תרומה אמקוה ומסיק דמאן תנא חבית ר"ש היא אלמא דלא מפלגינן בין איסור לטומאה כלל אפילו מדאורייתא אלא שכבר הארכתי בזה בפ' עשרה יוחסין דדוקא בתחלת הסוגיא דפ"ק דנדה דאכתי לא אסיק אדעתיה הך סברא דבטומאה יש להחמיר יותר לענין טומאה למפרע דא"כ תיקשה אנדה גופה דלב"ש דייה שעתן ולהילל נמי דאמר מפקידה לפקידה היינו דוקא לענין קדשים ותרומה ולא לחולין וכמ"ש שם התוס' והיינו ע"כ דלענין למפרע לא שייך למילף מסוטה וא"כ לפ"ז תו אין לחלק בין איסור לטומאה משא"כ למסקנא דרפ"ק דנדה דמוקי טעמא דב"ש וב"ה בנדה מטעמא אחרינא ומסקינן התם דתו ליכא למירמי חבית אמקוה וכמ"ש התוס' א"כ אהדרינן לסבר' דיש לחלק טוב' בין איסור לטומאה וכ"ש במקוה דהוי סוף טומאה וכמ"ש שם התוס' עיין שם ועיין בחידושינו בפ' עשרה יוחסין שהארכתי בזה והבאתי ראיה ברורה מלשון הרמב"ם ז"ל דאף על גב דבמקוה שנמדד פסק כחכמים דטמאות ודאי אפ"ה בחבית של תרומה פסק דאינו אלא ספק וזה דלא כמסקנת הגמרא דפ"ק דנדה דקאמר ר' חנינא מסורא מאן תנא חבית ר"ש היא דבמקוה נמי ספק וא"כ שיטת הרמב"ם בזה נגד כוונת הגמרא אבל למאי דפרישית א"ש טובא ואין להאריך כאן יותר מיהו התוס' דהכא בשמעתין דמדמה איסורא דבהמה למקוה שנמדד ולא משמע להו הך סבר' דטעמא דמקוה משום דילפינן מסוטה נראה דהיינו משום דהתוס' אזלו לשטתייהו בפ"ק דנדה בד"ה ושניהם לא למדוה אלא מסוטה שכתבו בשם ר"ת דלא קאמר הכי אלא לפרש דלא תיקשי להו מסוטה אלא דבאמת גם

בזה כתבתי בפ' עשרה יוחסין דאף למאי דמסקינן בפ"ק דנדה דטעמא דמקוה דטמא ודאי מדרבנן היינו משום דאיכא תרתי לריעותא וכוודאי טומאה דמי אפ"ה צריכין אנו להאי טעמא דילפותא מסוטה ולענ"ד הדברים ברורים ואחר העיון ראיתי בתוס' ישנים שם בפ"ק דנדה ד"ה ואבע"א שדבריהם נוטין כמעט לסברא זו שכתבתי ע"ש ומה שהוצרכתי להאריך בכל זה לאו משום קושיית התוס' דהכא לענין סכין דבלא"ה מתרצים התוס' שפיר אלא כדי להתלמד במקום אחר דיש לחלק בין איסור לטומאה לענין זה כגון בהאי דשוחט שנטל קבלה ואח"כ נמצא שאינו יודע שפסק רמ"א בסי' א' לקולא שלמדה מהאי דסכין פגומה והשיגו עליו הט"ז ובעל פרי חדש מהאי דמקוה שנמדד דבשוחט לא שייך הנך תירוצים שכתבו התוס' כאן גבי סכין וכבר הארכתי בזה בתשובת שאלה ליישב דברי רמ"א בטוב טעם מתרי ותלת טעמי וכמ"ש ג"כ הב"ח והש"ך אמנם לפי מה שהעליתי כאן דיש לחלק בין טומאה לאיסור כה"ג א"כ נפקא מינה טובא לדינא בכמה סוגיות הש"ס ופוסקים ואין להאריך כאן יותר ודוק היטיב ועיין עוד בסמוך:

באו"ד אע"כ הכי קאמר סכין איתרעאי פי' ואיכא ספיקי טובא שמא בעצם נפגם ואפילו בעור נפגם שמא לא נשחטו הסימנין כנגד הפגימה. ולכאורה לשון התוס' אינו מדוקדק שכתבו דאיכא ספיקי טובא ולא כתבו אלא שני ספיקות אבל בתוס' ברפ"ק דנדה ביארו דבריהם יותר וכתבו דאיכא ספיקי טובא שמא בעצם נפגם ואפילו אי בעור נפגם שמא נפגם במיעוט בתרא ואת"ל נפגם במיעוט קמא שמא לא שחט נגד הפגימה אלא דהרשב"א ז"ל בחידושיו כאן השמיט האי ספיקא דנפגם במיעוט בתרא ולא כתב אלא הני תרי ספיקות שכתבו התוס' דאף את"ל דנפגם בעור איכא למימר דלא פגעה בפגימתה בסימנין כלל וע"ז מסיק והוא שיש בסכין כמלא צואר וחוץ לצואר כמלא צואר דאפשר לומר שבצד הבדוק נשחטה וא"כ לפ"ז נראה מדבריו דבסכין קטן שחיטתו פסולה והיינו משום דהך ספיקא דמיעוט בתרא לא משמע ליה והש"ך בסי' ק"י כתב דהאי ספיקא דשמא דלא שחט נגד הפגימה לא מיקרי ספיקא וע"ש ונראה שנעלמו ממנו דברי הרשב"א בחידושיו כאן וגם לשון התוס' רפ"ק דנדה שכתבו להדיא דשמא לא שחט כנגד הפגימה הוי ספק מעליא וכן נראין הדברים מצד הסברא ואין להאריך הרבה בזה כיון דבלא"ה נראה לע"ד ברור דמ"ש התוס' והרשב"א כאן דיש להתיר מכח ספק ספיקא בנמצא סכין פגומה אע"ג דאיתחזק איסורא דאורייתא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אפ"ה אי אפשר לומר דלדינא כתבו כן דהא לקושטא דמילתא מסקינן בסמוך דהלכה כר"ה היכא דלא שיבר בה עצמות אלמא דאפילו היכא דאיכ' ספיקי טובא דסכין איתרעאי ובהמה לא איתרעאי אפ"ה אסרינן לה וע"כ היינו מטעמא דפרישית

דהיכא דאיתחזק איסורא דאורייתא לא מהני ס"ס כלל וכשיטת האגור שהביא כן בשם ר"י הזקן וכמה בעלי תוס' ורוב הפוסקים המ"ב והט"ז וכמו שהארכתי בקונטרס האחרון בספ"ק דכתובות וכמו שנראה להדיא מלשון רש"י כאן שעל ידו היה המעשה והורה רבינו יעקב בר יקר אפילו בעוף לאיסורא והיינו ע"כ מה"ט גופא ולפ"ז נראה מבואר שהתוס' והרשב"א לא כתבו כן דיש להתיר מכח ס"ס אלא כדי ליישב דלא תקשי מהך מתני' דמקוה עלה דרב חסדא משא"כ לפי המסקנא דקי"ל כר"ה בלא שיבר בה עצמות ממילא ע"כ דליתא להך מילתא אלא אפי' היכא דאיכא ספיקי טובא לא מהני נגד חזקת איסור וממילא דלפ"ז מצינן למימר דלר"ח נמי לא קאמר דיש להתיר מכח ס"ס אלא משום דסכין איתרעאי ובהמה לא איתרעאי וכיון דליכא ריעותא בבהמה משמע ליה לר"ח שאין כאן חזקת איסור דאורייתא כלל דכיון דקיי"ל בנאבד הסכין קודם בדיקה אחרונה דכשר א"כ בשעת שחיטה הרי קרינן בה נשחטה וכיון דנשחטה הותרה אבל בעלמא היכא דאיכא חזקת איסור גמור ר"ח נמי מודה דלא מהני ס"ס ואפילו ספיקי טובא נמי לא מהני כל זה נראה לי ברור בעזה"י. ומתוך מה שכתבתי ממילא נתיישב ג"כ לשון תשו' הרשב"א ז"ל בסי ת"א דלא צריכנא למימר דמשבשתא היא כמו שעלה על דעת הש"ך ונתיישב ג"כ שלא יהיה דברי הרשב"א ז"ל בתשובה הנזכר' סותרין דברי עצמו מ"ש בחידושיו כאן בשמעתין והמשכיל יבין ודו"ק היטב:

דף י:

מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מלתא אחזקתיה אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן אמר קרא ויצא הכהן כו' דלמא אדנפיק ואתא בציר ליה שיעורא אלא כו' משום דאוקי אחזקיה. ולכאורה יש לתמוה טובא אכתי אפילו אי בכל התורה כולה אוקי מלתא אחזקתיה אפ"ה הא אמרינן לעיל ובכמה דוכתי דשאני הלכות טומאה דהלכתא גמירי לה דלא מהני לה חזקת היתר ולא חזקת איסור אלא בכל ענין רה"י טמא ורה"ר טהור כמ"ש התוספות להדיא לעיל בדף הקודם בד"ה התם הלכתא גמירי לה ובכמה דוכתי אלא דלאחר העיון נראה לע"ד ליישב בפשיטות דנהי דבכל דיני טומאה לא מהני לא חזקת היתר ולא חזקת איסור אלא שהדבר תלוי ברה"י וברה"ר אפ"ה לענין טומאת נגעים ליתא להאי כללא דהא משנה ערוכה היא בשילהי נזיר כל ספק נגעים בתחלה טהור עד שלא נזקק לטומאה ומשנזקק לטומאה ספיקו טמא והרבה משניות כיוצא באלו שנינו בפ"ה דנגעים במשנה א' ובמשנה ד' במשנה א' שנינו כל ספק נגעים טהור חוץ מזה ועוד אחר ובמשנה ד' שנינו כאותה משנה דשילהי נזיר ממש ושם בנזיר מעיקרא בעי

למימר דא"ר יהודה אמר רב דילפינן הך מלתא מקרא דלטהרו או לטמאו ובתר הכי דחה ליה הש"ס וכתבו התוספות שם דלמסקנא הוי טעמא דמתניתין משום דאזלינן בתר חזקה ובפי' המשניות להר"ש ספ"ד דנגעים ראיתי שהאריך הרבה בענין זה אפלוגתא דר' יהושע ורבנן בספק אם שער לבן קודם לבהרת או איפכא דלחכמים טמא ור' יהושע כהה וטהור וה"נ אשכחן בב"מ דפליגי בה הקב"ה וכולהו מתיבתא דרקיע הקב"ה אמר טהור וכולהו מתיבתא דרקיע אמרו טמא והכריע רבה בר נחמני דטהור ויצאת נשמתו בטהור טהור וכתבו שם הטעם דטהור היינו משום דכתיב לטהרו או לטמאו הואיל ופתח הכתוב בטהרה תחלה כדמסיק הש"ס בשלהי נזיר אלא משום דלפ"ז הוי הנך מתניתין דפ"ה במשנה א' ובמשנה ד' דנגעים דלא כר"י לכך הוצרך ר"ש ובעלי התוספות להרבות בזה וכתבו דטעמא דמתניתין בפ"ה דנגעים היינו משום דבת"כ מפקינן לה בהדיא מקראי דבנזקק לטומאה תליא מלתא דלעולם אין לטהר אלא את הודאי ולא את הספק כמו כן אין לטמא אלא את הודאי ולא את הספק דכל ספק אחזקתיה קמא מוקמינן לה אי טהור טהור אי טמא טמא אלא דלפ"ז קשיא ליה לר"ת אהא דמטמאין חכמים בספק שער לבן קודם אע"ג דבחזקת טהרה קאי והיינו למאי דמשמע ליה דהלכה כחכמים לגבי ר"י אע"ג דהקב"ה אמר טהור לא בשמים היא ותירץ ר"ת משום דדרך הנגע שימצא בה שער לבן לאחר שנראה הנגע וכמו כן כתבו התוס' שילהי נזיר ואם אמרתי להאריך ולדקדק בכל מה שכתב הר"ש בפירוש המשניות שם דשקיל וטרי בכמה סוגיות בש"ס תקצר היריעה מהכיל נקטינן מיהא דלכל הפירושים והטעמים לעולם אזלינן בתר חזקה לענין טומאת נגעים ולא אזלינן בתר הלכתא לחלק בין רה"י ובין רה"ר דשאני נגעים שריבתה התורה בפירוש להוציא מן הכלל דשאר דיני ספק טומאה וא"כ לפ"ז שפיר יליף ר"ש ב"ג א"ר יונתן מהאי קרא דויצא הכהן מן הבית אע"פ שראה נגע בבית אפ"ה כל מה שבבית היה טהור לא מספק אלא ודאי שהרי ציווה לפנות את הבית דטהרות וטומאה דנגעים הכל בכהן תליא מלתא דכ"ז שלא אמר טמא הותרה לו להיות שם בבית וכיוצא בו לענין נגעי אדם וא"כ שלא נטמא הבית כלל אפי' להסגיר עד שיאמר הכהן טמא אכתי למה מסגירו לאחר שיצא מן הבית כולו דלמא אדנפיק ואתא בצר ליה שיעורא וא"כ אין כאן נגע כלל ולעולם לא היה לו לכהן לומר טמא עד שיודע לו בבירור דלא בצר ליה שיעורא כגון שיצא דרך אחוריו או שפתח לו כוותא וכיון דלא משמע ליה לר' יונתן לאוקמי קרא בהכי וכ"ש לבתר דמייתי הש"ס בסמוך ברייתא דבדיעבד אפילו אם הלך לתוך ביתו והסגיר הסגירו מוסגר ומדלא חיישינן דלמא בצר ליה שיעורא ע"כ היינו משום דמוקמינן אחזקה ומכאן ילפינן לכל התורה כולה מק"ו כיון דבנגעים שהיקל הכתוב דכל

זמן שלא אמר הכהן טמא אפילו כשראה ודאי סימני טומאה אפ"ה הוי בחזקת טהרה וכ"ש מאן דפסק כרבי יהושע דבספק שער לבן טהור לגמרי ואפ"ה היכא דאיכא חזקת טומאה מוקמינן ליה אחזקתו ולא חיישינן דלמא בצר ליה שיעורא א"כ כ"ש בכל שארי איסורין שבתורה כנ"ל נכון בעז"ה כפתור ופרח בהא יליף ר' יונתן דאזלינן בתר חזקה דוקא מהאי קרא דכתיב בנגעים ואף דלכאורה יש להקשות דא"כ דלענין נגעים אזלינן בתר חזקה בין לקולא ובין לחומרא דגזירת הכתוב הוא ואין לדמות לשאר טומאה דלא אזלינן בתר חזקה אלא דברה"י טמא וברה"ר טהור וא"כ אכתי היא גופא תקשי אהא דאמרינן בסוטה בר"פ כשם דהא דברה"י טמא ודאי בטומאת שרץ היינו משום דילפינן בק"ו מסוטה שלא עשה אונס כרצון וכ"ש בשרץ שעשה אונס כרצון הא איכא למימר טומאת נגעים יוכיח שעשה אונס כרצון אפ"ה ספיקו טהור היכא דאיכא חזקה ולר"י אפי היכא דליכא חזקה אלא דלענ"ד לק"מ דלא שייך לומר ננעים יוכיח דמה לנגעים דקילי טובא משאר טומאות ואיסורין שבתורה כיון דהטומאה וטהרה הכל בכהן תליא מלתא וכל ומן שלא אמר הכהן שהוא טמא אף אם רואה סימני טומאה בנגע אפ"ה הכל בחזקת טהרה ונתנה התודה רשות לכהן להמתין משום צורך כל דהו ולפעמים אף לדבר הרוצות כמבואר בש"ס ופוסקים והך מלתא לא אשכחן בשאר טומאות ואיסורין ודוק היטב:

בתוספות ד"ה ודלמא אדנפיק ואתא בצר ליה שיעורא אין להקשות היכי מוכח מהכא כו' דלמא הכא טמא מספק דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא כו' עכ"ל. נראה דסברת התוס' בזה דמשמע להו דמה ששנינו בכמה משניות בשילהי נזיר ובפ' ד' וה' דנגעים ופ"ד דטהרות דלענין נגעים לא שאני ליה בין רה"י ובין רה"ר דלעולם בנזקק לטומאה או בלא נזקק לטומאה תליא מלתא לאו מהך קראי דמייתי הר"ש בפירוש המשניות מברייתות דת"כ שהבאתי לעיל אלא כולהו טעמי דהנך מתניתין היינו לפי הסוגי' דשמעתין דהכא דהא דאזלינן בתר חזקה היינו משום דילפינן לה מקרא דכתיב בנגעים גבי נגעי בתים וא"כ כיון דאפי' בכל איסורין שבתורה ילפינן מנגעי בתים להך מילתא א"כ כ"ש דלענין נגעים גופייהו אית לן למימר דאזלינן בתר חזקה דומי' דנגעי בתים וא"כ לפ"ז שפיר הוי קשיא להו להתוס' דלקושטא דמילתא בנגעי בתים גופא מנ"ל דטעמ' דקרא דלא חיישינן דילמא בצר ליה משיעור' משום דאזלינן בתר חזקה דילמא לעולם דלא אזלינן בתר חזקה כלל בשום דוכתא והא דלא חיישינן דבצר ליה שיעור' היינו משום דספק טומאה ברה"י טמא וע"ז מסקו שפיר דבכל ענין איירי קרא אפילו ברה"ר ואפילו בדבר שאין בו דעת לישאל ולכאורה הלשון מגומגם קצת דהא מילתא דפשיטא הוא דבית

הוי דבר שאין בו דעת לישאל אבל למאי דפרישית א"ש שכל דבריהם בזה הדיבור לאו לענין נגעי בתים לחוד איירי אלא שבא לשלול ג"כ שארי טומאות נגעים אפילו נגעי אדם דבאמת דין אחד להם לענין ספק כן נראה לי בכוונת התוספות והא דלא ניחא להו הנך דרשות דברייתות דת"כ נראה דהיינו משום דלא מייתי להו הש"ס בסוגיא דשלהי נזיר ואין להאריך כאן יותר:

בא"ד אבל קשה דתינח היכא דליכא ריעות' אבל היכא דאיכא ריעותא כגון סכין שנמצאת פגומה כו' עכ"ל. עיין במהרש"א ומהר"ם דמהרש"א רוצה לפרש דאליבא דר"ח קאי וזה לא יתכן כמו שהקשה מהר"ם דטעמא דר"ח לאו משום חזקה הוא כו' ש"ש ועוד דהא אנן לא קיילי כר"ח אלא בשיבר בה עצמות א"כ נראה דוחק לאוקמי סוגי' דהכא שלא אליבא דהלכת' אע"כ דודאי אליב' דר"ה קאי ואכולה מלתא קאי בין במה שאמר בהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת ומסקינן נמי לעיל אע"ג דאיתרעאי כנ"ל ובמה שהקשו התוס' מהאי דמקוה והניחו בקושי' עיין ברפ"ק דנדה ששם כתבו לתרץ הקושיא:

בד"ה אלא לאו משום דאמרי' אוקמינן אחזקיה ואין לומר דשאני הכא דאזלינן לחומר' דמדאוריית' אין לחלק. ולכאורה יש לתמוה טובא בדבריהם דנהי דלקושט' דמלת' לבתר דקים לן דמדאוריית' אזלינן בתר חזקה ובתר רובא לא שייך לחלק בין לקולא ובין לחומרא מ"מ אכתי היא גופ' תיקשי מנ"ל דמדאורייתא אזלינן בתר חזקה דילמא חזקה לאו מידי היא ומכ"ש היכא דאיתרע והא דלא חיישינן הכא דלמ' בצר ליה שיעורא ומטמאין לה ודאי מספק היינו משום דלא גרע מחלב ושומן דליכ' חזקת איסור ולא חזקת היתר ואפ"ה הסכמת רש"י והתוס' וכל הפוסקים דהא דקי"ל בכל ספק דאורייתא לחומר' היכא דליכ' חזקה היינו מדין תורה ממש וא"כ מלתא דפשיט' היא טוב' שאין לטהר הבית משום הך חששא בעלמא דדילמ' בצר ליה שיעור' אם לא שנאמר דהתוס' נחתו ג"כ לסבר' זו דלענין נגעים אפי' לקולא מטהרינן אפילו היכא דליכא חזקת היתר והיינו כי הך מתניתין דספק שיער לבן שהבאתי לעיל לשיטת רוב הפוסקים דקי"ל כר' יהושע דכיהה וטהור אלא דבאמת נראה דהתוס' בשמעתין ושלהי נזיר לא נחתו להך סבר' כלל וכדמשמע נמי מסתימ' לשונם בדיבור הקודם ובדיבור זה כך הי' נ"ל לכאורה אלא דבאמת לק"מ דהא לקושט' דמילת' עיקר ילפותא דר' יונתן מהא דלא חיישינן דלמא בצר ליה שיעורא אין הכוונה דאי לאו הך חזקה לא היה לו לטמא את הבית מספק אלא לטהר דהא ודאי ליתא אלא דעיקר ילפותא שלא היה לו להסגיר את הבית בעוד שהדבר ספק אצלו כיון דבנקל יוכל לברר הספק לאלתר בשעת ראיית הנגע אע"כ דאזלינן בתר חזקה וכיון דחזקה הוי כודאי מש"ה בכל ענין הסגירו הסגר בדיעבד וכן נראה מבואר

מלשון רש"י וזה ברור והוצרכתי לפרש כן כי היכי דלא נידוק מלשון התוס' דסברי דאפילו ספק דאוריית' ממש לא מיתסר מן התורה אלא מדרבנן כמו שעלה על דעת מהר"י מטראני שהביא בעל פרי חדש והא ודאי ליתא כי בכמה דוכתי מבואר בלשון התוס' דספיק' דאוריית' אסור מן התורה וכמו שכתבתי באריכות בקונטרס כלל גדול שלי וכ"כ בעל פ"ח בעצמו אע"פ שדעתו נוטה לשיטת הרמב"ם אפ"ה מודה דשיטת התוס' אינו כן אלא דהוי מן התורה ממש ובקונטרס הנזכר אבאר עוד דלענ"ד לשיטת הרמב"ם גופא לא מצאנו ראיה ברורה שיסבור בכל הספיקות דאורייתא שאינו אלא מדרבנן ואף שהרמב"ם ז"ל כתב בפט"ו מהל' אבות הטומאה הלכה ח' דכל אלו הספיקות שטהרו חכמים אפי' ברה"י ושאין בהם דעת לישאל והשיגו הראב"ד א"כ משמע לכאורה דעל כל הי"ב ספיקות קאי וממילא דאפילו ספק נגעים דהל' ד' שם נמי קאי וע"ש בכ"מ אלא דאי אפשר לומר כן שהרי הרמב"ם ז"ל גופי' כתב בפירוש המשניות במשנה ד' דכל ענין ספק נגעים בין לטהר ובין לטמא ילפינן לה מקרא דפ' נגעים וכ"כ הכ"מ שהיא ברייתא דת"כ וא"כ משמע להדיא דשאני ליה להרמב"ם ז"ל נמי בין ספק טומאה דנגעים לשאר טומאות וכן נראה להדיא ג"כ בל' משנה למלך בהלכות נגעים וכל זה ברור נמצא דלפ"ז ממילא דמ"ש הרמב"ם זצ"ל בפט"ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ח' לאו אכולהו קאי אלא אספק מגע לחוד וכיוצא בו ואין להאריך כאן:

סליק מסכת חולין